

Što je potrebno za inkorporiranje odredbi Konvencije o kazetnom streljivu?

Primjer Bosne i Hercegovine

Naslovna stranica prikazuje kazetnu bombu tipa BL 755, tijekom njene **pripreme za uništenje u Bosni i Hercegovini u listopadu 2011. godine**. Fotografija je ustupljena ljubaznošću Ureda UNDP-a u Bosni i Hercegovini, autor Irfan Redžović.

Autori: *Ilaria Vianello*

Rukovodilac projekta: *Jasmin Porobić*

Istraživanje: *Aldijana Pivašević*

Recenzija: *Davide Denti; dr. Mariolina Eliantonio;*

Uredništvo: *Amna Berbić, Armin Sirčo, Denis Besedić*

Urednik: *Christopher Hughes*

Koncept, dizajn i tisak: *Triptih Design Studio, Sarajevo*

Fotografije: *Handicap International, Landmine Survivors Initiative, Norwegian Peoples Aid, Razvojni program Ujedinjenih naroda*

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove Ujedinjenih naroda, uključujući i UNDP, ili država članica. Korištene oznake ili prikazane granice ne znače službenu podršku ili prihvaćanje od strane Ujedinjenih naroda ili državnih institucija u Bosni i Hercegovini.

Ova publikacija je izrađena uz pomoć Europske unije. Njeni sadržaji su mišljenja autora i ne odražavaju stavove Europske unije.

SADRŽAJ

Zahvalnica

Predgovor

Sažetak

Uvod

POGLAVLJE 1. - Upravljanje zalihama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine s UN-ovim sustavom

POGLAVLJE 2. - Upravljanje utjecajem kazetnog streljiva: Prilagodba postupaka za stvaranje okruženja za poštivanje obveza iz Konvencije

POGLAVLJE 3. - Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kazetnog streljiva: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom za žrtve kazetnog streljiva.

POGLAVLJE 4. - Kažnjavanje protuzakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obvezama

ZAKLJUČAK

PRILOG 1. Tehnološki postupci za zbrinjavanje raketa s kazetnim bojevim glavama tipa Orkan

PRILOG 2. Tehnološki postupci za zbrinjavanje podstreljiva s kazetnim bojevim glavama tipa Orkan KB -1

PRILOG 3. Spisak stručnjaka uključenih u uništavanje kazetnog streljiva

PRILOG 4. Spisak sugovornika

ZAHVALNICA

Predmetno izvješće rezultat je zajedničkih napora širokog spektra sudionika, koji su zaslužni za finaliziranje izvješća.

Autori ove publikacije zahvaljuju **sljedećim pojedincima** na njihovom doprinosu u izradi istraživanja (abecednim redom): **Aldijana Pivašević**, vježbenica UNDP-a; **Almedina Musić**, šefica misije, „Handicap International“, **Amir Mujanović**, izvršni direktor organizacije „Inicijative preživjelih od mina“; **Amna Berbić**, koordinatorica Sektora UNDP-a za sigurnost i pravdu, **Armin Sirčo**, pomoćnik rezidentnog predstavnika UNDP-a; **Dalibor Perić**, viši savjetnik, Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine, **Darvin Lisica**, voditelj programa, **Norveška narodna pomoć**; **Denis Besedić**, savjetnik za pitanja mira i razvoja, **Ujedinjeni narodi**, **Denis Selimović**, viši stručni suradnik, **Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine**, **Esmā Palić**, stručni savjetnik, **Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH**, **Filip Filipović**, predsjednik organizacije „Pro vita“ Mostar, **Goran Čerkez**, pomoćnik ministra, **Ministarstvo zdravstva FBiH**, **Haris Hajrulahović**, šef misije, **Svjetska zdravstvena organizacija**, **Klelija Balta**, savjetnica za rodna pitanja, **UNDP**, **Milan Bajović**, **Udruženje „Svijet bez mina“ Sarajevo**; **Mirsan Velagić**, **NVO „Motiv“ Gradačac**, **Mirza Jašarević**, koordinator projekta, **NVO „Centar za razvoj i podršku“ Tuzla**, **Mladen Latinović**, pomoćnik ministra, **Ministarstvo zdravstva RS**, **Radoslav Živković**, predsjednik **Udruženja „STOP Mines“ Pale**, **Tarik Šerak**, šef odsjeka za upravljanje **PMA BHMACH-a**; **Tenaida Čosić**, savjetnica, **Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo**, **Vedad Kadirić**, koordinator projekta, **Intersos**, i **Željko Volaš**, izvršni direktor, „UDAS“. Informacije koje su dali i njihova iskrena procjena napretka postignutog sukladno njihovim zadacima imali su neprocjenjivu vrijednost tokom izrade ove publikacije.

Posebna zahvala i **gđi. Anesi Kundurović**, savjetnici ministra u Ministarstvu inostranih poslova Bosne i Hercegovine, **čiji su savjeti i podrška** bili od izuzetne koristi u izradi studije.

Također se želimo zahvaliti recenzentima dr. Mariolina Eliantonio i Davide Denti na njihovom brzom odgovoru i izuzetno korisnim komentarima.

UVOD

Poštivanje međunarodnih obveza jedan je od prerogativa vanjske politike Bosne i Hercegovine. S jasno demonstriranom predanošću svojim obvezama, država povećava svoj ugled na međunarodnoj razini, što opet može imati pozitivan utjecaj na gospodarski razvoj zemlje kroz povećane strane investicije. Nastojanja Bosne i Hercegovine da se uskladi s zahtjevima Konvencije o kazetnom streljivu su poučna priča, te dokaz da Bosna i Hercegovina može biti vodeća i za primjer drugim zemljama.

Studija je rezultat zajedničkih napora Bosne i Hercegovine i Ujedinjenih naroda u predavljanju iskustva Bosne i Hercegovine u provedbi spomenute Konvencije. Izvješće bez okolišanja priznaje nedostatke i prepoznaje uspjehe. Također mjeri kako je sustav odgovorio na činjenicu o postojanju novih obveza koje bi trebalo ispuniti, te načine za uključivanje navedenih obveza u postojeća sustavna rješenja u Bosni i Hercegovini. Možda je najvažnije spomenuti da studija može imati značajan utjecaj na kreatore politika u pogledu njihove daljnje predanosti u provedbi obveza koje proizlaze iz Konvencije. Ipak, sljedeća ključna stvar je jasna i utemeljena na dokazima: Konvencija ne postoji da bi se provodila isključivo provedbe radi, već radi dobrobiti ljudi i zajednica koje su pogođene problemom kazetnog streljiva i poboljšanja kvalitete njihovih života. Uništenje zaliha kazetnog streljiva, zajedno s razminiranjem područja zagađenih kazetnim streljivom, neupitno spašava brojne živote. Konvencija stavlja naglasak na potrebite, koji su žrtve kazetnog streljiva, te apelira na pružanje cjeloživotne potpore za njih i njihove obitelji. To je stvarna snaga Konvencije i ono na što se Bosna i Hercegovina obvezala s pozitivnim rezultatima, koje sada može ponosno predstavljati drugima.

Također je važno da predmetna studija nudi preporuke Bosni i Hercegovini i svim drugim državama potpisnicama Konvencije, a što nam daje osnov za daljnja poboljšanja u izradi politika i na taj način nam omogućava da poduzmemo jače korake naprijed prema konačnom uspjehu.

Studija razmatra najvažnije aspekte Konvencije i stoga smo uvjereni da će ova publikacija ne samo unaprijediti razumijevanje u pogledu zahtjeva Konvencije, već i potaknuti i druge strane potpisnice da koriste iskustva iz Bosne i Hercegovine za učinkovitu provedbu Konvencije.

Yuri Afanasiev

UN rezidentni koordinator

UNDP rezidentni predstavnik

SAŽETAK

Studija procjenjuje kapacitete Bosne i Hercegovine da inkorporira svoje obveze koje proizlaze iz Konvencije o kazetnom streljivu (Konvencija). Također, studija se bavi pitanjima različitih modela provedbe korištenih u Bosni i Hercegovini kako bi se ispunile međunarodne obveze, kroz razmatranje načina provedbe ugovornih obveza i rješavanja izazova.

Studija oslikava prilično raznolike modalitete u realizaciji obveza, od čega se ističu sljedeća tri:

- Modalitet partnerstva;
- Postupovne i zakonodavne prilagodbe, te
- Apsorpcija, odnosno inkorporiranje u već postojeći okvir politika.

Navedena tri modaliteta proizlaze iz našeg pristupa: analiza sustavnih rješenja u provedbi Konvencije s naglaskom na mehanizme koje je razvila Bosna i Hercegovina u preuzimanju obveza iz Konvencije.

U cilju ostvarivanja navedenog cilja, studija opisuje kako je Bosna i Hercegovina rješavala četiri važne obveze sadržane u Konvenciji, odnosno uništavanje zaliha kazetnog streljiva (članak 3.), razminiranje i uništavanje zaostalog kazetnog streljiva, kao i edukacija o rizicima (članak 4.), pomoć žrtvama (članak 5.), te nametanje kaznenih sankcija, kako bi se spriječila i obustavila svaka djelatnost zabranjena odredbama Konvencije (članak 9.).

Kroz individualni opis postojećeg *modus operandi* u Bosni i Hercegovini, studija pomaže zemlji u rješavanju predstojećih izazova, identificira moguću podršku nevladinih organizacija Bosni i Hercegovini, te navodi niz preporuka za daljnje aktivnosti. **Države** stranke Konvencije će također imati koristi od **nalaza ove studije, budući da će** isti biti predstavljeni skupa s najboljim praksama u inkorporiranju obveza koje proizlaze iz Konvencije (npr. partnerstva s međunarodnim organizacijama), kao i preporukama **o tome kako izbjeći moguće prepreke.**

U V O D

Konvenciju o kazetnom streljivu potpisale su devedeset četiri države u Oslu, dana 3. prosinca 2008. godine. Konvencija o kazetnom streljivu (Konvencija) uspostavlja pravni okvir za uklanjanje **zastašujućih učinaka kazetnog streljiva**. Države potpisnice Konvencije obvezuju se da nikada, ni pod kojim okolnostima, **neće koristiti, razvijati, proizvoditi ili na drugi način pribavljati kazetno streljivo**. Zasebni članci Konvenciji reguliraju, **između ostalog, pomoć žrtvama, razminiranje kontaminiranih područja i uništavanje zaliha**. Konvencija je stupila na snagu 1. kolovoza 2010. godine i time postala **obvezujući međunarodni zakon za sve stranke potpisnice**.

Ipak Konvencija nije krajnji ishod, **već polazište za rješavanje problema vezanih za kazetno streljivo** koje negativno **utječe na ljude i države**. Da bi Konvencija postala **učinkovit alat, svaka država** potpisnica **mora prepoznati i analizirati raspoložive međunarodne i domaće resurse**, kako vladine, tako i nevladine, **te ih koordinirati kako bi se postigao konačni cilj usklađenosti s obvezama** koje proizlaze iz Konvencije .

Bosna i Hercegovina¹ ratificirala je Konvenciju 7. rujna 2010. godine. Konvencija je stupila na snagu u Bosni i Hercegovini dana 1. ožujka 2011. godine, od kojeg trenutka je zemlja suočena s novim međunarodnim pravnim obvezama koje zahtijevaju da Bosna i Hercegovina ispoštuje važne rokove, kao i da se uskladi s određenim mjerama.

Sa završetkom minulog rata, Bosna i Hercegovina se suočila s **zaostavštinom mina, kazetnog streljiva i drugim ubojitim zaostacima, uključujući i vojna ubojita sredstava**. Jedan od temeljnih uvjeta za Bosnu i Hercegovinu kako bi sustavno pristupila pitanjima vezanim za prisutnost kazetnog streljiva i ostataka kazetnog streljiva na svom teritoriju je sama analiza potrebnih kapaciteta da bi zemlja inkorporirala svoje obveze iz Konvencije. **Za zemlju je ključno da je** upoznata s svojim resursima (tj. financijskim, ljudskim i institucionalnim), **te načinima** kako najbolje upravljati resursima, da bi se ispunile obveze prema Konvenciji. Upravo iz te perspektive, studija ima za cilj da savjetuje institucije i lokalne nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini o **načinima** kako **okončati** provedbu Konvencije. Studija **će razmotriti na koji način** je sustav u Bosni i Hercegovini (**državne institucije, kao i nevladine organizacije**) provodio obveze iz Konvencije, kroz analizu **korištenih modaliteta u Bosni i Hercegovini** za provedbu svojih obveza, te uz osvrt za

¹ Bosna i Hercegovina je decentralizirana **država**, sa dva entiteta: Federacijom Bosne i Hercegovine i Republikom Srpskom. Federacija Bosne i Hercegovine je dodatno podijeljena u **deset kantona/županija, dok je Republika Srpska centralizirana**. Pored navedenih upravnih jedinica, tu je i samoupravna regija, odnosno **Brčko distrikt**. Samo administrativno uređenje nije relevantno za razumjevanje teksta.

daljnje aktivnosti u skladu s nizom preporuka. Međutim, studija neće razmatrati razinu provedbe Konvencije u Bosni i Hercegovini, koja je predmetom transparentnog izvještavanja na način kako je to definirano u članku 7. Konvencije.

Procjena je provedena na dvije razine, odnosno putem terenskog istraživanja i pregleda literature. Terensko istraživanje sastojalo se od niza polustrukturiranih intervjua s predstavnicima domaćih institucija (ministarstva na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini), te nevladinog sektora (domaćih i međunarodnih organizacija). Terensko istraživanje je bilo neophodno za identificiranje domaćih institucija i nevladinih organizacija koje su uključene u provedbu Konvencije, kao i njihovih kapaciteta, te za utvrđivanje razine provedbe politika u Bosni i Hercegovini vezanih za Konvenciju. Autori su uložili sustavne napore u provjeri svih informacija koje su prikupljene putem intervjua u odnosu na druge dostupne izvore.

Pregled literature obuhvatio je izvješća domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija, kao i zakonodavstvo u BiH. Izvješća lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija bavila su se najistaknutijim pitanjima vezanim za kazetno streljivo, poput razminiranja i pomoći žrtvama, te navodi primjere dobrih praksi i iskustava iz Bosne i Hercegovine. Ova izvješća su služila kao alat za razmatranje prethodnih provedbenih modaliteta i akcijskih planova predviđenih za provedbu Konvencije. Analizirano je i zakonodavstvo u BiH kako bi se utvrdile već postojeće nacionalne provedbene mjere.

Rad je podijeljen u četiri glavna poglavlja koja opisuju modalitete koji se koriste u Bosni i Hercegovini za provedbu Konvencije.

- I. Upravljanja zalihama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine s UN-ovim sustavom.
- II. Upravljanje utjecajem kazetnog streljiva: Prilagodba postupaka za stvaranje okruženja za poštivanje obveza prema Konvenciji.
- III. Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kazetnog streljiva: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom za žrtve kazetnog streljiva.
- IV. Kažnjavanje protuzakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obvezama.

POGLAVLJE 1.

Upravljanje **zalihama i uništavanje: Iskustvo partnerstva Bosne i Hercegovine** s UN-ovim sustavom

Skladištenje i uništavanje kazetnog streljiva definirano je člankom 3. Konvencije, koja od svih država potpisnica zahtijeva razdvajanje kazetnog streljiva od streljiva koje se zadržava za operativnu uporabu, uz prikladno obilježavanje u svrhu uništenja kako bi se osiguralo da je svo kazetno streljivo uništeno u roku od osam godina nakon stupanja Konvencije na snagu za svaku od država potpisnica. Konvencija posebno poziva na poštivanje međunarodnih standarda za demilitarizaciju i ekološko uništavanja ovog streljiva.

Bosna i Hercegovina je ispunila svoje **obveze iz članka 3. Konvencije kroz proces uništavanja svih poznatih i evidentiranih zaliha kazetnog streljiva tokom 2011. godine.**² Da bi se postigao ovaj cilj, Bosna i Hercegovina je sklopila partnerstvo s Razvojnim programom Ujedinjenih naroda (UNDP) i dobila financijsku potporu Europske unije (EU) putem ove agencije Ujedinjenih naroda (UN). Ovo poglavlje će stoga predstaviti iskustva Bosne i Hercegovine u **ispunjavanju ove važne međunarodne obveze**, kroz prizmu obveza i preporuka iz Konvencije.

Poglavlje je strukturirano u četiri glavna stavka: **opće informacije**, modalitet provedbe, izazovi i preporuke.

I. **OPĆE INFORMACIJE**

Nakon ratifikacije Konvencije, Bosna i Hercegovina se odmah suočila s izazovom kako inkorporirati Konvenciju unutar obrambenog sustava.

Pored složenosti sustava obrane, s nadležnostima za obranu na razini različitih institucija i upravnih razina,³ Bosna i Hercegovina je morala osigurati odgovarajuća sredstva i specifičnu stručnost u vezi s određenim vrstama kazetnog streljiva. Navedene obveze nisu bile prepoznate u proračunu Bosne i Hercegovine, te se činilo malo vjerojatnim da će Bosna i Hercegovina moći izdvojiti potrebna sredstva za ove međunarodne obveze.

² Bilten Oružanih snaga i Ministarstva obrane br. 07, travanj 2012. godine, pregled 4.7.2012. godine.

<http://www.mod.gov.ba/files/file/BILTEN%20OS%20i%20MO%20Bosnia%20and%20Herzegovina%207%209april12.pdf>

³ Ministarstvo obrane u Bosni i Hercegovini je na državnom nivou, dok je obrambena industrija na nivou entiteta.

Unatoč činjenici da je Bosna i Hercegovina proizvodila kazetno streljivo, njene zalihe također su sadržavale kazetno streljivo zapadnih proizvođača, čiji je tehnološki dizajn bio nedovoljno poznat domaćim stručnjacima.

Kazetno streljivo proizvedeno u Bosni i Hercegovini bilo je **smješteno** ne samo u vojnim skladištima, već i u tvornicama obrambene industrije koje su na entitetskoj razini i stoga su izvan nadležnosti Ministarstva obrane. Mapiranje i utvrđivanje svih lokacija kazetnog streljiva zahtijevalo je koordinirani napor različitih institucija, uključujući Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, te Ministarstvo energetike, industrije i rudarstva Federacije Bosne i Hercegovine. Međutim, koordinacijski mehanizam kao takav nije postojao, kao ni nadređenost među navedenim institucijama, čime je postalo očito da provedba ovog dijela Konvencije neće biti lak zadatak za Bosnu i Hercegovinu, bez da se prvo pronađe sistemsko rješenje za navedeni zadatak.

Naredni stavovi stoga govore o izazovima u provedbi, te će otkriti put do konačne delaboracije zaliha kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini.

II. MODALITET PROVEDBE

Sukladno Konvenciji, pomoć se, *inter alia*, može osigurati putem sustava Ujedinjenih naroda. Bosna i Hercegovina je stoga zatražila pomoć od Projekta kontrole malog oružja i lakog naoružanja Razvojnog programa Ujedinjenih naroda.⁴ Ovo partnerstvo, kao modalitet provedbe, omogućuje Bosni i Hercegovini izravan pristup potrebnoj stručnosti, kao i mogućnostima financiranja.

Partnerstvo ovog opsega također je osiguralo koherentan i konzistentan pristup problemu od strane svih sudionika.

Ovo poglavlje naglašava vrijednost partnerskog pristupa koji je usvojen u Bosni i Hercegovini za delaboraciju kazetnog streljiva, a pregled iskustava u Bosni i Hercegovini nudi mogućí pristup drugim državama potpisnicama u rješavanju sličnih problema. Što se tiče politika, identificirali smo potrebu za zagovaranjem provedbe Konvencije. Zapravo, sama predanost provedbi Konvencije nije bila automatski prisutna, već je ostvarena kroz niz aktivnosti koje su dovele do konačne odluke

⁴ Za dalje informacije o programu posjetite stranicu <http://www.undp.ba/index.aspx?PID=21&RID=68>. Pregled 8.7.2012. godine.

o cjelovitoj provedbi Konvencije. Što se tiče provedbe, prethodno su navedene prednosti partnerstva sa sustavom Ujedinjenih naroda u provedbi obveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela potpisivanjem Konvencije. Također smo razmotrili potrebu usvajanja multidimenzionalnog pristupa u prevladavanju izazova koji su vezani za ovaj problem, a koji su sažeti u tablici u nastavku.

A. Postupni razvoj partnerstva kao ideje

Ideja o partnerstvu se zapravo postupno razvijala. Bosna i Hercegovina je u partnerstvu s Ujedinjenim narodima još od 2005. godine na rješavanju pitanja vezanih za lako oružje i eksplozivne ostatke rata. Ipak, partnerstvo vezano za kazetno streljivo započeto je tek 2010. godine.

Tadašnji aranžman uključivao je samo dio postojećeg kazetnog streljiva. Pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda i motivirana svojim obvezama iz Konvencije, Bosna i Hercegovina je završila odlaganje svih poznatih i evidentiranih količina kazetnog streljiva iz svojih zaliha,⁵ međutim, nisu sve strane ove priče bile pozitivne. Promatrajući modalitet partnerstva iz današnje perspektive, očito je da je prva prepreka bio nedostatak svijesti o međunarodnim obvezama Bosne i Hercegovine u svezi Konvencije.

Podizanje razine svijesti o navedenim obvezama neizmjereno je pomoglo u osiguranju političkog konsenzusa i čvrste političke predanosti, *de facto*, da se ovaj problem razmotri na jedan više strukturiran način. Prevladavanje postojećih izazova zahtijevalo je nove politike, imajući u vidu da je zbrinjavanje municije visoko politiziran problem koji uključuje brojne različite interese. Zagovaranje i podizanje svijesti urađeni su putem niza formalnih susreta s predstavnicima vlasti. Međutim, nevladin sektor nije bio aktivan u tom području i nije bilo javnog pritiska na vlasti, zbog nepostojanja organizacija civilnog društva koje bi oblikovale državne politike u ovoj oblasti.

Zagovaranje zahtjeva iz Konvencije bilo je percipirano kao pokretačka snaga koja je ubrzala proces, ne samo radi formalne provedbe obveza, već što je još važnije, iz razloga što je kazetno streljivo ocijenjeno kao nestabilno, te stoga i nesigurno za daljnje uskladištenje. Ovi apeli su prihvaćeni od strane različitih donositelja odluka, a što je rezultiralo neupitnom predanošću. Bosna i Hercegovina se pokazala kao snažna paradigma partnerskog pristupa u provedbi Konvencije.

⁵ Nedavno je Bosna i Hercegovina otkrila dodatne četiri minobacačke granate od 120mm s kazetnim punjenjem. Trenutnačno, neslužbena odluka je da se iste zadrže u skladu s člankom 3. stavak 6., premda je moguća i drukčija službena odluka.

Na putu su bili i mnogi drugi izazovi zbog nepostojanja **jasnog načina** kako raspolagati kazetnim streljivom, a povezani su i **sa nedostatkom stručnosti, identifikacijom kazetnog streljiva i mobilizacijom sredstava**. Navedeni **izazovi će se detaljnije** pojasniti u narednim dijelovima.

B. Prednosti partnerstva sa sustavom Ujedinjenih naroda

Kazetno streljivo nije bilo pohranjeno samo u vojnim skladištima, već i u tvornicama obrambene industrije. Identifikacija streljiva pod jurisdikcijom i kontrolom Bosne i Hercegovine zahtijevala je multidimenzionalni pristup u smislu upravnih nadležnosti različitih institucija i postojećeg sistema inventara i računovodstva. Tvornice obrambene industrije ne samo da su imale kazetno streljivo u formi cjelovitih sustava naoružanja, već i kao komponente. U slučaju njihovog sklapanja, te komponente bi mogle formirati smrtonosno oružje s kazetnim punjenjem bojnih glava. Dakle, urađeno je mapiranje i fizički pregled i inspekcija svog kazetnog streljiva u smislu broja postojećih kompletiranih oružanih sustava. Ove količine su potom pridodate količinama kazetnog streljiva uskladištenog u vojnim skladištima, te je na taj način dobivena konačna brojka, kao neophodan element za planiranje proračuna i raspodjelu sredstava.

Tokom mapiranja kazetnog streljiva, identificiranje je predstavljalo jedan od izazova jer **određene** vrste streljiva nisu bile **označene kao kazetno streljivo (npr. određeni broj** kazetnih punjenja za **minobacače kalibra 120mm bio je označen kao minobacačke granate kalibra 120mm)**, stoga je provedena **dodatna kontrola i tehnički pregled kako bi se utvrdio dizajn navedenog streljivo**. Nakon identificiranja **svih količina**,⁶ javila se potreba za **uključivanjem specifičnog stručnog** znanja za njihovo zbrinjavanje, osobito za one vrste koje nisu proizvedene u Bosni i Hercegovini. Pored svoje istinske vrijednosti, modalitet partnerstva s UN-ovim sustavom pokazao se opravdanim u **mногоčemu; pristup međunarodnim stručnjacima** putem Ujedinjenih naroda je tekao nesmetano, **uz njihovo jednostavno pronalaženje i angažman**. Međunarodni stručnjaci s velikim znanjem o tim sustavima su **ubrzno angažirani pod zastavom Ujedinjenih naroda u obliku pomoći Bosni i Hercegovini za rješavanje problema s određenim vrstama kazetnog streljiva** koje su bile **nedovoljno poznate domaćim stručnjacima**.

UN-ov sustav **također** je ponudio priliku da mobilizira sredstva putem **svoje mreže donatora**. Kazetno streljivo u Bosni i Hercegovini **uništeno je zahvaljujući velikodušnoj financijskoj potpori iz fondova Europske unije**, koji su realizirani putem Razvojnog programa Ujedinjenih naroda. **Financijska potpora Bosni i Hercegovini kroz ovaj partnerski aranžman za uništavanje kazetnog**

⁶ Informacije o količinama i vrstama kazetnog streljiva prema podacima zamjenika zapovjednika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine general bojnika Slavke Puljića dostavljenim Ministarstvu obrane 20. 7.2011. godine.

streljiva iznosila je 725.259 eura.⁷ Bez tih sredstava, malo je vjerojatno da bi Bosna i Hercegovina mogla ispuniti svoje obveze iz članka 3. Konvencije, unatoč svojoj predanosti da to učini. Raspodjela sredstava iz proračuna za tu svrhu bi bilo izuzetno problematična za zemlje sa srednjom razinom dohotka poput Bosne i Hercegovine.

C. Domaći i međunarodni stručnjaci u zbrinjavanju kazetnog streljiva

Nakon definisanja sustavnog procesa i ispunjavanja spomenutih preduvjeta, bilo je relativno lako dovršiti proces zbrinjavanja kazetnog streljiva. Proces zbrinjavanja proveden je u skladu sa odredbama Konvencije o poštivanju „međunarodnih standarda za zaštitu javnog zdravlja i okoliša“.⁸ Za zbrinjavanje su korištene metode industrijskog rastavljanja za one vrste streljiva za koje je Bosna i Hercegovina imala potrebne alate i stručnost, te otvorene detonacije za preostale

vrste kazetnog streljiva.

Metode koje su korištene za uklanjanje kazetnog streljiva zaslužuju zasebno istraživanje. Bosna i Hercegovina ima tri različita modela kazetnog streljiva: rakete s kazetnim punjenjem bojnih glava tipa Orkan, kazetne bombe tipa BL 755 i kazetne minobacačke granate kalibra 120mm. Pored navedenog, tu su i

količine tipa KB-1 podstreljiva koje su pohranjene odvojeno u vojnim objektima i skladištima obrambene industrije. Navedeno pod-streljivo zajedno s raketama tipa Orkan je industrijski rastavljeno, te dijelom kroz detonacije, dok su druge dvije vrste uništene isključivo putem metode otvorene detonacije. Industrijsko rastavljanje (za više detalja vidi Prilog 1. i 2.) provedeno je u dvije tvornice obrambene industrije, nekadašnjih proizvođača ove vrste streljiva.

Tehnološki dizajn je bio poznati ovim tvornicama, međutim, zbog starosti i nestabilnosti tih streljiva, proces rastavljanja predstavljao je sigurnosni izazov, koji je uspješno savladan zahvaljujući dokazanoj stručnosti tehnologa i rukovalaca streljivom (za liste stručnjaka vidi Prilog 3.).

Otvorene detonacije provedene su od strane međunarodnog izvođača poštujući međunarodne standarde za uništavanje streljiva putem ove metode, na vojnim poligonima za uništavanje. Ova

⁷ UNDP-ov Konačni izvještaj o napretku Europskoj uniji za Program kontrole malog oružja i lakog naoružanja (2010.-2012. godine).

⁸ Članak 3. stavak 2. Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 12.7.2012. godine.
<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

metoda uništavanja nije bio popularna među lokalnim stanovništvom, ali nakon nekoliko sastanaka u zajednici, gdje je dato objašnjenje strogih izrečenih mjera u pogledu ekoloških standarda, lokalni problemi su prevladani i proces zbrinjavanja bombi je uspješno okončan. Nakon toga, urađeno je uzorkovanje tla koje je pokazalo da nije došlo do zagađenja tla i samog okruženja.

Od posebne važnosti je činjenica da su nekadašnji proizvođači kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini prilagodili svoje proizvodne pogone za svrhe obrnutog inženjerskog rastavljanja streljiva. Time su postignuta dva krajnja cilja: (i) uništeno je kazetno streljivo, i (ii) strojevi za kazetno streljivo su prilagođeni za korištenje isključivo u miroljubive svrhe.

D. Konačni rezultat zajedničkih napora

Iako Konvencija predviđa razdoblje od osam godina za svaku državu potpisnicu za provedbu svojih obveza iz Konvencije, kroz modalitet partnerstva sa sustavom Ujedinjenih naroda, Bosna i Hercegovina je uništila preko 500 komada kazetnog streljiva i preko 100.000 komada pratećeg podstreljiva u roku od 10 mjeseci od dana stupanja Konvencije na snagu u BiH. Ovaj rezultat je postignut zahvaljujući predanom radu grupe progresivnih mislilaca i praktičara koji su željeli dokazati da je Bosna i Hercegovina otvorena za promjene i prihvaća odlaganje vrlo opasnog streljiva kao dio svog razvojnog programa. Drugim riječima, prema preambuli Konvencije o zalihama kazetnog streljiva, Bosna i Hercegovina je doista bila „odlučna da osigura njegovo brzo uništenje“.⁹

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

U sažetku prethodno navedenog, naredni stavak identificira izazove s kojima se suočila Bosna i Hercegovina, kao i primjere dobre prakse. Konačni rezultat nastojanja Bosne i Hercegovine u oblasti zbrinjavanja je uništavanje svih poznatih i evidentiranih količina kazetnog streljiva u zemlji. Ovakav rezultat opravdava glavnu poruku ovog poglavlja, odnosno da je moguće ostvariti dobre rezultate kroz čvrste obveze i strukturirani proces i modalitete upravljanja. Ova priča je istovremeno ohrabrujuća i upozoravajuća: ohrabrujuća u činjenici da je napredak moguć, te upozoravajuća u smislu da će se put do uspjeha razlikovati, te da je specifičan za svaku zemlju ovisno o institucionalnim i političkim uvjetima.

⁹ Preambula Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 12.7. 2012. godine.
<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Svijest o obvezama koje se odnose na Konvenciju	Partnerstvo s UN-ovim sustavom
Identifikacija kazetnog streljiva zbog loše urađenog inventara	Korištenje nekadašnjih proizvođača za demilitarizaciju kazetnog streljiva kroz obrnuti inženjerski proces
Nedostatak stručnosti glede određenih vrsta kazetnog streljiva	Preinaka pogona za proizvodnju kazetnog streljiva u svrhe demilitarizacije
Nedostatak sredstava	Korištenje međunarodnih stručnjaka za zbrinjavanje kazetnog streljiva koje je nepoznato domaćim stručnjacima
Nepostojanje nevladinog sektora u ovoj oblasti koji bi zagovarao politike vezane za kazetno streljivo	Procjene utjecaja na okoliš (npr. uzorkovanje) kako bi se osiguralo da nema zagađenja nakon zbrinjavanja kazetnog streljiva putem metode otvorene detonacije

IV. PREPORUKE

Budući da je Bosna i Hercegovina ispunila svoje obveze iz članka 3. Konvencije, sljedeće preporuke pretežno su namijenjene državama potpisnicama koje još nisu uništile svoje kazetno streljivo pohranjeno u vojnim i industrijskim skladištima, i koje se suočavaju s poteškoćama u smislu raspoložive stručnosti, sredstava i usvajanja sustavnog pristupa tom pitanju. Blanketne preporuke u nastavku nude se svim državama potpisnicama kojima mogu biti od koristi.

- Razmotrite mogućnosti partnerstva s UN-ovim sustavom;
- Izgradite kapacitete nevladinog sektora koji će se zalagati za provedbu Konvencije;
- Kontaktirajte zemlje nekadašnje proizvođače kazetnog streljiva kako bi podstakli razmjenu tehnologija i metoda za zbrinjavanje.

POGLAVLJE 2.

Upravljanje utjecajem kazetnog streljiva: Prilagodba postupaka za stvaranje okruženja za poštivanje obveza iz Konvencije

Nedavni sukob u Bosni i Hercegovini ostavio je za sobom zastrašujuće nasljeđe mina, ostataka kazetnog streljiva i drugih eksplozivnih ostataka rata. Procjenjuje se da ukupno sumnjivo područje pokriveno minama trenutno obuhvaća 1.310 km², od čega se za 12,179 km² sumnja da je pokriveno kazetnim streljivom.¹⁰

Kazetno streljivo predstavlja specifičnu postkonfliktnu prijetnju zbog velikog broja ostataka kazetnog streljiva koji se oslobađaju, te njihovog širokog područja raspršivanja.¹¹ Neuspješna aktivacija velikog broja podstreljiva u skladu s njihovim dizajnom (streljivo koje oslobađa kazetno streljivo) predvidljiva je posljedica svojstvena korištenju kazetnog streljiva. Navedeno podstreljivo koje ne eksplodira po udaru postaje, *de facto*, protupješačka mina koje može ubiti i osakatiti dugo nakon okončanja sukoba.¹²

Članak 4. Konvencije zahtijeva od država potpisnica da osiguraju „razminiranje i uništavanje ostataka kazetnog streljiva u područjima kontaminiranim kazetnim streljivom“. Ostaci kazetnog streljiva uključuju svo neaktivirano kazetno streljivo, napušteno kazetno streljivo, neeksplozirano podstreljivo i neeksplozirane manje bombe. Kako bi se ispunila ova obveza, svaka država potpisnica mora u najkraćem mogućem roku provesti istraživanje za ocijenu i bilježenje prijetnji koju predstavljaju ostaci kazetnog streljiva, procjenu i prioritizaciju potreba u smislu označavanja, zaštite civila, razminiranja i uništenje ostataka kazetnog streljiva.

S ciljem analize modaliteta provedbe koji su u uporabi u Bosni i Hercegovini za ispunjenje svih obveza koje proizlaze iz članka 4. Konvencije, ovo poglavlje je strukturirano na sljedeći način: prvi dio daje čitatelju opće informacije o stanju s kazetnim streljivom u Bosni i Hercegovini, potom drugi dio daje detaljniji pregled načina na koje je Bosna i Hercegovina inkorporirala svoje obveze iz članka 4. Konvencije kroz procjenu relevantnog institucionalnog i pravnog okvira prije i nakon

¹⁰ Norveška narodna pomoć: „Ostaci kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini, opći pregled kontaminacije i utjecaja“, 2011. godina, str. 26.

¹¹ Human Rights Watch: „Konvencija o konvencionalnom naoružanju (CCW): kazetno streljivo, eksplozivni ostaci rata i Protokol V Konvencije“, rujan 2006. godine, pregled od 1.7.2012. godine. <http://www.hrw.org/news/2006/08/31/convention-conventional-weapons-ccw-cluster-munitions-explosive-remnants-war-and-ccw>

¹² UN-ova Elektronička informacijska mreža o minama: „Kazetnog streljiva i protuminsko djelovanje“, pregled 1.7.2012. godine. <http://www.mineaction.org/overview.asp?o=1417>

što je Bosna i Hercegovina ratificirala Konvenciju, te konačno, treći i četvrti dio navode niz izazova, dobrih praksi, kao i preporuka o tome kako bi Bosna i Hercegovina mogla na najbolji način nastaviti s daljnjom provedbom mjera definiranih na temelju članka 4.

I. OPĆE INFORMACIJE

Međunarodna NVO Norveška narodna pomoć u Bosni i Hercegovini (NPA) započela je prvu fazu općeg istraživanja u cilju utvrđivanja onih površina za koje se sumnja da su kontaminirane neeksplozivnim podstreljivom dana 1.1.2011. godine i okončali su ovu aktivnost do 30.6.2012. godine. Istraživanje organizacije NPA je bila prva sveobuhvatna studija za procjenu opasnosti koju predstavljaju ostaci kazetnog streljiva, te je stoga glavni izvor informacija koje se koriste u ovom poglavlju.

Ukupna sumnjiva površina kontaminirana kazetnim streljivom iznosi 12,179 km², od čega se 5,388 km² procjenjuje kao područje s niskim rizikom opasnosti, 3.562 km² s umjerenim rizikom opasnosti i 3,23 km² s visokim rizikom opasnosti. Identificirane sumnjive površine nalaze se u 79 lokalnih zajednica, diljem 39 općina, sa 13.020 stanovnika koji su svakodnevno izloženi ovom riziku.

Jedan od najtežih izazova s kojima se suočava Bosna i Hercegovina je prisutnost ostataka kazetnog streljiva i mina na istom kontaminiranom području. Prema grubim procjenama 5 do 6 km² teritorija Bosne i Hercegovine kontaminirano je i ostacima kazetnog streljiva i minama. Međunarodni standardi za ove vrste površina, koje je

potrebno očistiti od svih vrsta prijetnji, zahtijevaju dvije različite vrste procedura.¹³ Prema Centru za razminiranje Bosne i Hercegovine (BHMIC) i Norveškoj narodnoj pomoći, zbog različitih sustava djelovanja, ostaci kazetnog streljiva mogu se naći dublje u tlu. Područja kontaminirana minama i kazetnim streljivom zahtijevaju strategije koje bi smanjile opasnost od nezgoda tijekom operacija

¹³ IMAS: „Tehničke napomene“, pregled 2.7.2012. god. <http://www.mineactionstandards.org/technical-notes/list-of-tnma/>

razminiranja i zahtijevaju dvostruko više sredstava i vremena. Konačno, još je jedan problem prisutan u područjima koja su već očišćena od mina, ali gdje su ostaci kazetnog streljiva otkriveni tijekom procesa razminiranja, a to je da će se te prethodno očišćene površine morati ponovo provjeravati uz primjenu međunarodnih standarda za kazetno streljivo.

Sljedeći odjeljak detaljnije govori o povezanosti mina i kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini u odnosu na proces razminiranja.

II. MODALITET PROVEDBE

Značajna prisutnost mina na teritoriju Bosne i Hercegovine na kraju sukoba, zajedno s međunarodnim pritiskom da se zabrani korištenje mina i promovira razminiranje kontaminiranih područja,¹⁴ prisilili su Bosnu i Hercegovinu da izradi zakonski okvir i institucionalne strukture koje će se baviti razminiranjem. Zbog, *de facto*, slične prijetnje od kazetnog streljiva i mina, Bosna i Hercegovina je odlučila prilagoditi svoj zakonski okvir i institucionalne strukture za razminiranje kako bi se suočila s novim obvezama koje proizlaze iz članka 4. Konvencije. U cilju analize načina na koje je Bosna i Hercegovina inkorporirala svoje obveze iz članka 4., u ovom poglavlju se uspoređuje zakonski okvir i strukture za protuminsko djelovanje (A) prije stupanja Konvencije na snagu i (B) njihovog prilagođavanja nakon što je Bosna i Hercegovina postala strana potpisnica.

A. Zakonski okvir i struktura prije Konvencije

Naredni dijelovi se bave (i) zakonskim okvirom i (ii) strukturom sustava protuminskog djelovanja prije nego je Bosna i Hercegovina postala država potpisnica Konvencije.

(i) Zakonski okvir

Zakonom o deminiranju u Bosni i Hercegovini od 17.3.2002. godine uređuje se organizacijska struktura za uklanjanje i izviđanje mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS) na području Bosne i Hercegovine, utvrđuju tijela nadležna za provođenje razminiranja, prava i obveze osoba koje obavljaju poslove razminiranja, te nadzor nad provedbom ovog zakona.¹⁵ U cilju praćenja provedbe, Zakon o deminiranju utvrđuje da se proces razminiranja provodi na temelju Plana

¹⁴ Bosna i Hercegovina je država potpisnica Konvencije o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i njihovom uništenju, koja je stupila na snagu 1.3.1999. godine.

¹⁵ Članak 1. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 05/02.

deminiranja u Bosni i Hercegovini u skladu sa Strategijom deminiranja, koji, na prijedlog BHMAC-a, odobrava Povjerenstvo za razminiranje u suradnji s Odborom donatora, a usvaja **Vijeća ministara**.¹⁶

Najnoviji Plan za deminiranje sadržan je u Strategiji protuminskog djelovanja za period od 2009. do 2019. godine. Strategija bi trebala osigurati uvjete za kontinuiran i učinkovit protuminski program koji će jamčiti razvoj sigurnog okruženja za normalan i prosperitetan život svih građana u Bosni i Hercegovini i punu integraciju žrtava mina u društvo.¹⁷ Da bi se postigao ovaj cilj, Strategija

postavlja široke ciljeve zajedno sa skupom specifičnih operativnih ciljeva za svaki od strateških ciljeva. Strateške i operativne ciljeve potom prate okvirni operativni plan i plan financiranja. Strategija također predviđa periodične revizije kako bi se omogućilo ažuriranje opće procjene, operativnog plana i mobilizacija resursa. Prva revizija predviđena je za 2012. godinu.

(ii) *Struktura*

Povjerenstvo za razminiranje, u sastavu državnog Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, odgovorno je za **dugoročno upravljanje protuminskim** aktivnostima (npr. **obilježavanje**, edukacija o opasnostima od mina, itd.), te za uklanjanje prijetnje koju predstavljaju mine i drugi ostaci iz rata u Bosni i Hercegovini. **Tehničko tijelo Povjerenstva za razminiranje** je Centar za uklanjanje mina (BHMAC), osnovan 2002. godine, odlukom **Vijeća ministara**. BHMAC ima **središnji ured u Sarajevu**, kao i dva entitetska ureda u Sarajevu i Banjoj Luci, te osam regionalnih ureda širom zemlje, **što omogućuje provedbu operativnih aktivnosti na lokalnoj razini**. **Zadaće ovih ureda su različite**, ali **uključuju identifikaciju i procjenu sumnjivih površina**, pripremu protuminskih projekata i **obilježavanje sumnjivih površina**, kao i radionice za edukaciju o rizicima od mina.

- a. *Lociranje, procjena sumnjivih površina i priprema projekata razminiranja*: Od 2005. godine, NPA program u Bosni i Hercegovini je podupirao BHMAC kroz angažiranje timova za izviđanje, koji su značajno doprinijeli identifikaciji i procjeni sumnjivih površina i izradi novih projekata za poslove tehničkog izviđanja i razminiranja.¹⁸ Nakon

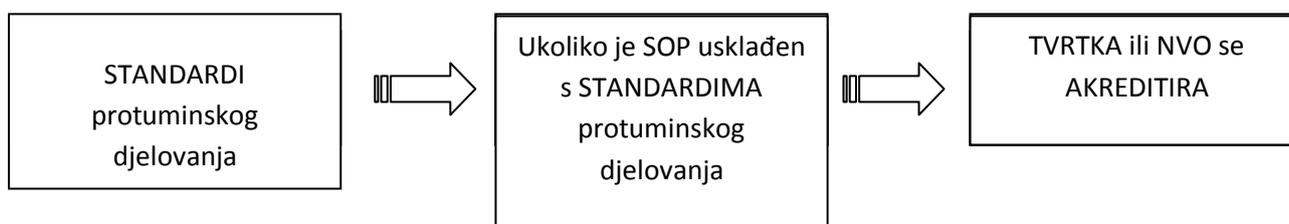
¹⁶ Sve navedene institucije opisane su u odjeljku II (A) (ii).

¹⁷ 24.4.2008. godine, Strategija protuminskog djelovanja u Bosni i Hercegovini (2009. do 2019. godine), Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

¹⁸ Noveška narodna pomoć, Program protuminskog djelovanja, pregled 1.7.2012. godine. <http://npa-bosnia.org/>

što se površina proglašuje rizičnim područjem, BHMIC je onda odgovoran za pripremu projekta protuminskog djelovanja.

- b. *Projekt protuminskog djelovanja: Razminiranje provode isključivo deminerske organizacije koje su akreditirane od strane Povjerenstva za razminiranje. BHMIC predlaže tehničke i sigurnosne standarde za razminiranje u Bosni i Hercegovini, kao i standarde kvaliteta obavljenog posla (standardi protuminskog djelovanja). Nakon što Povjerenstvo za razminiranje odobri standarde, BHMIC je potom odgovoran za procjenu certifikata i akreditaciju međunarodnih i domaćih tvrtki za razminiranje, kao i NVO, komercijalnih tvrtki ili drugih organizacija koje se bave razminiranjem, koje su dužne razviti standardne operativne procedure (SOP) u skladu sa standardima utvrđenim od strane BHMIC-a. Nadalje, BHMIC predlaže standarde za obuku koje odobrava Povjerenstvo za razminiranje, te prati i izvještava o njihovoj provedbi.*¹⁹

Većina protuminskih projekata prolazi proceduru natječaja, gdje se akreditirane organizacije prijavljuju na tendere za aktivnosti razminiranja.²⁰ Konačno, BHMIC je odgovoran za tehnički pregled i certificiranje očišćenih površina.

- c. *Obilježavanje i edukacija o opasnostima od mina: BHMIC je odgovoran za obuku instruktora za edukaciju o opasnostima od mina i za definiranje standarda za edukaciju o opasnostima od mina. Provedbu projekata edukacije o rizicima od mina vrše nevladine udruge i organizacije čiji su projekti certificirani i odobreni od strane BHMIC-a. Većina nevladinih organizacija akreditiranih za aktivnosti razminiranja također su akreditirane za provedbu edukacije o minama u zajednicama koje su izložene opasnostima od mina. Edukacija o rizicima od mina i NUS-a je uvedena u nastavne programe u školama širom Bosne i Hercegovine.²¹ Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) jedna je od organizacija koje nude tehničku i finansijsku potporu aktivnostima edukacije o rizicima od mina u Bosni i Hercegovini.²² Regionalni uredi*

¹⁹ Članak 9. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, godina VI, 17.3.2002. godine.

²⁰ Intersos (talijanski NVO) i Norveška narodna pomoć (norveški NVO) izravno financiraju Italija i Norveška, za aktivnosti razminiranja.

²¹ Evaluacijski tim u sastavu dr. Russell Gasser i gđa. Almedina Musić, „Procjena UNICEF-ovog programa edukacije o opasnostima od mina u Bosni i Hercegovini“, 2007. godina.

²² Edukacija o opasnostima od mina u školama, UNICEF Bosna i Hercegovina, pregled 23.7.2012. godine. http://www.unicef.org/Bosnia_and_Herzegovina/mine_action_3314.html

BHMAC-a, zajedno s ograničenim brojem nevladinih organizacija, odgovorni su za obilježavanje sumnjivih površina.

B. Zakonski okvir i struktura nakon Konvencije

U narednom dijelu razmatraju se zakonski okvir i struktura za razminiranje u odnosu na nove obveze Bosne i Hercegovine da se uskladi s Konvencijom. Kroz upravljanje domaćim i međunarodnim resursima, Bosna i Hercegovina prilagođava sustav za razminiranje u jedan sustav koji može inkorporirati nove obveze koje proizlaze iz Konvencije.

(i) *Zakonski okvir*

Kao što je prethodno objašnjeno, organizacijska struktura za razminiranje, izviđanje i uklanjanje NUS-a u Bosni i Hercegovini regulirana je Zakonom o deminiranju od 17.3.2002. godine, koji je trenutno predmetom razmatranja, odnosno izmjene i dopune ovog Zakona su u proceduri razmatranja u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Jedan od amandmana predviđa uvođenje kazetnog streljiva, kao nove zasebne kategorije NUS-a. Na ovaj način, Bosna i Hercegovina će moći zakonski urediti pitanje uklanjanja kazetnog streljiva bez potrebe donošenja novog zakona koji bi obuhvatio uglavnom identične odredbe iz Zakona o deminiranju. Zapravo tijela koja su nadležna za obavljanje poslova uklanjanja kazetnog streljiva, prava i obveze osoba koje obavljaju razminiranje, kao i onih koji su ovlašteni za praćenje provedbe ovog Zakona su identični za mine i kazetno streljivo. Slijedom Zakona o deminiranju, revizija Strategije protuminskog djelovanja za period 2009. do 2019. godine koja se provodi tokom 2012. godine predviđa uvođenje niza širokih strateških ciljeva, operativnih ciljeva i financijskih planova za uklanjanje kazetnog streljiva. Kako bi se izbjeglo nepotrebno dupliciranje, planirane se izmjene i dopune Zakona o deminiranju i Strategije protuminskog djelovanja za period od 2009. do 2019. godine kako bi se u već postojeći funkcionalni zakonski okvir za razminiranje uvele usporedne procedure za uklanjanje kazetnog streljiva. Nadalje, s ciljem da se prevaziđe vremensko razdoblje koje je potrebno da bi Bosna i Hercegovina usvojila izmjene i dopune Zakona o deminiranju, Povjerenstvo za razminiranje i BHMAC počeli su raditi na kazetnom streljivu, koristeći pojam NUS-a iz Zakona o razminiranju kao zakonski osnov.²³

(ii) *Struktura*

²³ Članak 1. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 05/02.

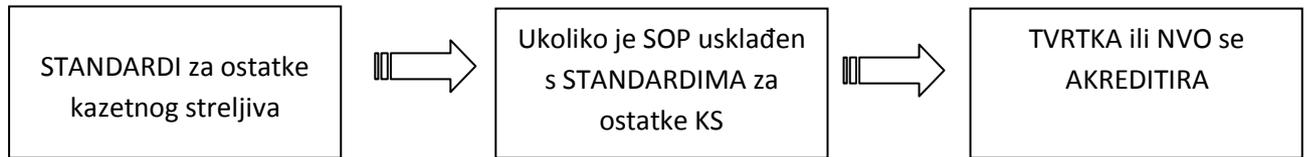
Struktura odgovorna za razminiranje u Bosni i Hercegovini (kao što je objašnjeno u pododjeljku A.) je Povjerenstvo za razminiranje, ovlašteno za provedbu Konvencije, a koja ovlaštenja je također povjerilo BHMAC-u. Uz odobrenje Povjerenstva za razminiranje, BHMAC je u procesu transformacije istih instrumenata za razminiranje (a. – c.) da se također koriste kao alati za rješavanje ostataka kazetnog streljiva.

- a. *Lociranje i procjena sumnjivih površina*: Lociranje i procjenu ostataka kazetnog streljiva na sumnjivim površinama provode dva tima za izviđanje iz NPA. Prihvaćanjem prijedloga organizacije NPA za provođenje ispitivanja razine kontaminacije i utjecaja kazetnog streljiva, Povjerenstvo za razminiranje odlučilo je proširiti svoju suradnju s NPA s ovom novom vrstom eksplozivnih ostataka rata.²⁴ Na ovaj način, Bosna i Hercegovina je ustupila jednu od svojih obveza koje proizlaze iz primjene članka 4. tako što je prilagodila svoju suradnju s NPA koja sada uključuje i ostatke kazetnog streljiva. Organizacijske, kao i materijalne pripreme i upravljanje su u nadležnosti NPA, dok BHMAC provodi vanjski nadzor izviđanja.
- b. *Projekt protuminskog djelovanja*: Suočen s izazovom provedbe članka 4. Konvencije, BHMAC je morao pronaći sustav koji bi mogao jamčiti certifikaciju površina očišćenih od ostataka kazetnog streljiva. S ciljem ispunjenja navedene obveze, BHMAC i Povjerenstvo za razminiranje u siječnju 2012. godine odobrili su standardne operativne procedure organizacije NPA za razminiranje područja kontaminiranog kazetnim streljivom. Dana 1.3.2012. godine, NPA je započeo s operativnim aktivnostima projekta „Isključivanje zemljišta iz površine sumnjive na opasnost od zaostale kasente municije u 10 pogođenih zajednica u Bosni i Hercegovini“.²⁵ Također, Bosna i Hercegovine je dodijelila organizaciji NPA svoje obveze za razminiranje iz članka 4. Međutim, BHMAC želi proširiti ovlasti za uklanjanje kazetnog streljiva i na udruge i tvrtke za razminiranje. BHMAC je u procesu izrade tehničkih i sigurnosnih standarda za udruge i tvrtke za razminiranje koji odražavaju potrebnu metodologiju i instrumente potrebne za uklanjanje ostataka kazetnog streljiva u skladu s međunarodnim standardima. Nakon što Povjerenstvo za razminiranje odobri spomenute standarde, BHMAC će biti odgovoran za procjenu certifikata i kompetencija međunarodnih i domaćih tvrtki, kao i nevladinih organizacija koje se bave uklanjanjem kazetnog streljiva. Kao i kod uklanjanja mina, samo će one tvrtke i vladine i nevladine organizacije koje imaju SOP u skladu sa standardima koje

²⁴ Dana 13.9.2010. godine, NPA program u Bosni i Hercegovini uputio je pismo namjere BHMAC-u vezano za primjenu članka 4. stavak 2. Konvencije. Dana 5.10.2010. godine, BHMAC-a, uz punu potporu Povjerenstva za razminiranje, prihvatio je prijedlog organizacije NPA za provođenje općeg izviđanja površina kontaminiranih kazetnim streljivom. Norveška narodna pomoć: „Ostaci kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini - Generalno izviđanje zagađenosti i utjecaja“, 2011. godina, str 4.

²⁵ Krajem srpnja 2012. godine, završeni su poslovi dva tehnička izviđanja i razminiranja u općini Ljubuški, kada su pronađena 92 pod-streljiva tipa Mk-1. Druge dvije aktivnosti provode se u općinama Cazin i Bosanska Krupa.

predviđa BHMAC biti akreditirane za obavljanje uklanjanja ostataka kazetnog streljiva. Konačno, BHMAC je izrazio spremnost da predloži standarde za obuku i prati i izvještava o njihovoj provedbi.²⁶

BHMAC će također biti odgovoran za tehničko izviđanje i certificiranje područja očišćenog od ostataka kazetnog streljiva. BHMAC i Povjerenstvo za razminiranje su prenijele postupak akreditacije razminiranja i na proces uklanjanja kazetnog streljiva.

- c. *Obilježavanje i edukacija o opasnostima od mina:* Trenutačno nema projekata za edukaciju o opasnostima od ostataka kazetnog streljiva. Međutim, BHMAC predviđa da se edukacija o opasnostima od ostataka kazetnog streljiva uključi u plan i program instruktora za edukaciju o opasnostima od mina. Ovaj dodatak programu je bitan jer je sam oblik kazetnog streljiva primamljiviji za djecu. Prema BHMAC-u, provedba projekata edukacije o opasnostima od ostataka će ponovo biti u rukama nevladinih udruga i organizacija čiji projekti su certificirani i odobreni od strane BHMAC-a. Nažalost, malo je vjerojatno da će edukacija o opasnostima od ostataka kazetnog streljiva biti uključena u nastavne planove i programe u školama zbog sporosti postupka takvih izmjena u Bosni i Hercegovini.²⁷ Zajedno sa BHMAC-om, NPA je odgovorna za označavanje površina za koje se sumnja da su kontaminirane kazetnim streljivom. Osmišljen je novi znak upozorenja za identificiranje površina kontaminiranih ostacima kazetnog streljiva.

ZAKONSKI OKVIR	
<i>Prije Konvencije</i>	<i>Nakon Konvencije</i>
Zakon o deminiranju	Izmjene i dopune Zakona o razminiranju uključuju obveze koje proizlaze iz Konvencije.
Strategija protuminskog djelovanja	Izmjene i dopune Strategije protuminskog djelovanja uključuju obveze koje proizlaze iz Konvencije
Institucionalne ovlasti (uključene u Zakon o deminiranju)	Odluka kojom se ovlašćuje BHMAC za pitanja kazetnog streljiva.

²⁶ Članak 9. Zakona o deminiranju Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, godina VI, 17.3.2002. godine.

²⁷ Bosna i Hercegovina ima trinaest ministarstava obrazovanja na razini države, entiteta, kantona i Brčko distrikta.

STRUKTURA	
<i>Prije Konvencije</i>	<i>Nakon Konvencije</i>
Suradnja s NPA kroz angažiranje timova za opće izviđanje za BHMACH.	Proširena suradnja s NPA uključuje provođenje općeg izviđanja vezano za kazetno streljivo.
Sustav procedura za akreditaciju protuminskog djelovanja.	Prilagođavanje sustava procedura za akreditaciju protuminskog djelovanja u cilju uključivanja uklanjanja kazetnog streljiva.
Edukaciju o opasnostima od mina provode instruktori za edukaciju o opasnostima od mina koji su obučeni od strane BHMACH-a.	BHMACH će uvesti edukaciju o opasnostima od kazetnog streljiva u nastavni plan i program instruktora za edukaciju o opasnostima od mina.

C. Kapaciteti nevladinih organizacija

U Bosni i Hercegovini postoji 12 lokalnih nevladinih organizacija specijaliziranih za razminiranje i edukaciju o opasnostima od mina. Od tih 12 nevladinih organizacija, neke su već stekle iskustvo u uklanjanju ostataka kazetnog streljiva u Srbiji. Jedna od lokalnih nevladinih organizacija također je organizirala razne obuke na temu uklanjanja ostataka kazetnog streljiva, a posljednja takva obuka održana je tokom 2010. godine. Nевladine organizacije koje su akreditirane za obavljanje poslova razminiranja žele proširiti svoje standardne operative procedure kako bi uključile uklanjanje ostataka kazetnog streljiva. Nedostatak financijskih sredstava je glavni problem s kojima se susreću NVO-i.

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Prisutnost mina i kazetnog streljiva na 5-6 km ² teritorije Bosne i Hercegovine. Potrebno je razviti nove tehnike za uklanjanje i investirati nove resurse.	Usklađivanje i podešavanje zakonskog okvira i protuminske strukture za razminiranje u cilju ispunjenja novih obveza iz Konvencije. ⇒ Izbjegavanje dupliciranja resursa.
Financiranje i potrebni resursi za ispunjenje obveza koje proizlaze iz članka 4. Konvencije.	Suradnja s NPA kako bi se u potpunosti iskoristila njihova stručnost i resursi, u cilju procjene problema ostataka kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini.
Angažman kapaciteta i resursa nevladinog	Sustav akreditacije koje se lako može

sektora.	prilagoditi za uklanjanje ostataka kazetnog streljiva.
Prikupljanje informacija vezanih za granatiranja koja su uključivala kazetno streljivo.	NUS koji je uključen u Zakon od deminiranja pruža zakonski osnov za rad s ostacima kazetnog streljiva.

IV. PREPORUKE

BHMAC treba, u najvećoj mogućoj mjeri, surađivati s lokalnim NVO-ima koji su stekli stručnost u uklanjanju ostataka kazetnog streljiva u drugim zemljama. Ovaj oblik suradnje bi podržao BHMAC u izradi odgovarajućih tehničkih i sigurnosnih standarda, jednako kao i u **provođenju postupka** uklanjanja ostataka kazetnog streljiva, te izradi sveobuhvatne edukacije za uklanjanje ostataka kazetnog streljiva.

Povjerenstvo za razminiranje treba nastojati nastaviti suradnju s organizacijom NPA ili drugim organizacijama **uključenim u proces razminiranja**. Povjerenstvu za razminiranje i BHMAC-u se savjetuje da u najvećoj mjeri iskoriste edukacije u organizaciji NPA, kako bi stekli cjelovito vlasništvo nad procesom izviđanja i bazom podataka o kontaminiranim područjima.

Organizacije civilnog društva i BHMAC trebaju sudjelovati u podizanju svijesti među potencijalnim donatorima o razlici između razminiranja i uklanjanja ostataka kazetnog streljiva, te poteškoća koje predstavljaju površine koje su kontaminirane s obje ove vrste ostataka iz rata.

Konačno, civilno društvo treba inzistirati na uvođenju obveza proisteklih iz Konvencije u formi izmjena i dopuna Zakona o razminiranju. Ova izmjena je od ključne važnosti jer bi jamčila **odgovarajući zakonski osnov** koji bi obvezao Bosnu i Hercegovinu na izvršenje preuzetih obveza.

POGLAVLJE 3.

Nediskriminirajuće i inkluzivne politike za osobe s invaliditetom za upravljanje potrebama žrtava kazetnog streljiva: priznavanje statusa osoba sa invaliditetom za žrtve kazetnog streljiva

Konvencija definira žrtve kazetnog streljiva kao sve osobe koje su smrtno stradale ili su pretrpjele fizičke ili psihičke povrede, gospodarski gubitak, društvenu marginalizaciju ili znatno umanjenje ostvarivanja njihovih prava uslijed korištenja kazetnog streljiva. Definicija uključuje osobe izravno pogođene učincima kazetnog streljiva, kao i njihove obitelji i zajednice. Prema preliminarnim podacima, u Bosni i Hercegovini postoji 225 žrtava kazetnog streljiva, od kojih je 44 osoba smrtno stradalo, a 181 je ozlijeđeno.²⁸

Prema odredbama članka 5. Konvencije, svaka država stranka će, u skladu s primjenjivim međunarodnim humanitarnim pravom i ljudskim pravima, za žrtve kazetnog streljiva, na prikladan način pružati pomoć prilagođenu dobi i spolu, uključujući liječničku skrb, rehabilitaciju i psihološku podršku, te nastojati osigurati njihovu društvenu i gospodarsku uključenost. Da bi se postigao ovaj cilj, Konvencija sadrži neiscrpni popis elemenata koji pružaju modalitete provedbe za pomoć žrtvama, uključujući i procjene potreba, nacionalno planiranje i zakonske okvire, mobilizaciju resursa, konzultacije sa žrtvama i određivanje nadležnih osoba.²⁹

Članak 5. stavak 2. točka e. zabranjuje diskriminaciju žrtava kazetnog streljiva i između žrtava kazetnog streljiva, kao i između žrtava kazetnog streljiva i onih koji su pretrpjeli ozljede ili invalidnost usljed drugih uzroka. Međutim, ovako široka odredba ne treba se tumačiti kao izgovor za neaktivnosti vodeći se poslovičnim principom da dokle god se svatko tretira na isti, nezadovoljavajući način, onda nema ni diskriminacije.³⁰ Naredna rečenica zapravo propisuje da je razlika u postupanju moguća isključivo na osnovu stvarnih potreba žrtava kazetnog streljiva.

Pružanje pomoći za žrtve kazetnog streljiva u skladu s važećim međunarodnim humanitarnim pravom i ljudskim pravima nameće značajne obveze za Bosnu i Hercegovinu. Međutim, jedan važan faktor će biti odlučujući za uspješnu provedbu obveza i to sposobnost zemlje da inkorporira, odnosno apsorbira obveze. S ciljem analize modaliteta provedbe u Bosni i Hercegovini vezano za ispunjenje obveza koje proizlaze iz članka 5. Konvencije, naredno poglavlje je podijeljeno na

²⁸ Bosna i Hercegovina, „Konvencija o kazetnom streljivu – Obrasci za izvješća po članku 7. Konvencije o kazetnom streljivu“, 20.8.2011. godine.

²⁹ Studija Instituta Ujedinjenih naroda za razoružanje, „Implementacija Konvencije o kazetnom streljivu“, UN Ženeva, 2010. godina, str. 30.

³⁰ Ibidem, str. 31.

sljedeće dijelove: u prvom dijelu pod točkom (A.) razmatraju se načini na koje Bosna i Hercegovina upravlja svojim resursima kako bi osigurala liječničku skrb, kao i rehabilitaciju i psihološku podršku žrtvama, te pod (B.) analiziraju se politike Bosne i Hercegovine u cilju osiguranja socijalne i ekonomske uključenosti žrtava. Također se govori o ulozi nevladinih organizacija u provedbi članka 5. U drugom i trećem dijelu govori se o nizu izazova, dobrim praksama, kao i preporukama za Bosnu i Hercegovinu o tome kako najbolje nastaviti dalje u provedbi mjera izrečenih na temelju članka 5.

I. MODALITET PROVEDBE

A. Liječnička skrb, rehabilitacija i psihološka potpora

(i) *Opće informacije*

Žrtve mina, kao i NUS-a i kazetnog streljiva, dio su opće invalidske populacije u Bosni i Hercegovini i na taj način dobivaju zdravstvenu potporu kao i druge osobe s invaliditetom. U Bosni i Hercegovini zdravstveno osiguranje spada u nadležnosti entiteta i Brčko distrikta. U

Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) nadležnost za zdravstvo je podijeljena između Federacije Bosne i Hercegovine i njenih deset kantona. Federalno ministarstvo zdravstva je zaduženo za izradu politika i zakona, dok kantoni provode definirane politike i zakone. Dakle, moguće je da u Federaciji BiH uživanje tih prava varira ovisno o kantonu, koji su zasebno odgovorni za utvrđivanje opsega prava.³¹ Nadležnost za zdravstvo u Republici Srpskoj (RS) i Brčko distriktu je centralizirana.

³¹ Članci 32. i 33. Federalnog zakona o zdravstvenom osiguranju, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11.

Bosna i Hercegovina ima dvanaest regionalnih fondova zdravstvenog i socijalnog osiguranja, odnosno u deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, te u Republici Srpskoj i Brčko distriktu. Svako nadležno tijelo ima vlastiti „popis prava“ kojim se uspostavlja niz smjernica o pružanju usluga. Smjernice uključuju popis lijekova koji se dobivaju na recept i koji se financiraju iz kantonalnih fondova zdravstvenog osiguranja, popis pojedinih dostupnih usluga, popis ortopedskih pomagala i nadomjestaka financiranih kroz osiguranja, kao i obavezni iznos participacije koju plaća pacijent.³² Stoga, ovisno o godišnjim prihodima na kantonalnoj razini, te u RS i Brčko distriktu, nadležne zdravstvene ustanove moraju učinkovito raspolagati dostupnim uslugama u zdravstvenim ustanovama, pravima pacijenata i raspodjelom raspoloživih ortopedskih pomagala. Na federalnoj razini, fondovi solidarnosti pružaju priliku svim osiguranim osobama u FBiH da imaju punu pokrivenost troškova za određene operativne zahvate i tretmane s popisa.

Postoje različite kategorije osiguranika (npr. zaposlenici osigurani od svog poslodavca, poljoprivrednici, umirovljenici, zdravstveno osiguranje za registrirane nezaposlene osobe, itd.). Branitelji s invaliditetom (bivši pripadnici vojske) u cijeloj Bosni i Hercegovini primaju stalne novčane naknade za invaliditet i imaju pravo na redovito zdravstveno osiguranje. Civilne žrtve rata i druge osobe s invaliditetom i visokim stupnjem invaliditeta (60% ili više) u cijeloj Bosni i Hercegovini uživaju iste beneficije kao i braniteljska populacija s invaliditetom. S druge strane, civilne žrtve rata i osobe s invaliditetom s nižom razinom invaliditeta također primaju invalidninu, ali njihov doprinos za zdravstveno osiguranje se ne plaća. Osobe u ovoj posljednjoj kategoriji obično ne mogu pronaći zaposlenje, zbog svog zdravstvenog stanja, a osigurani su na temelju naknada za nezaposlenost.³³

Žrtve kazetnog streljiva uživaju ista prava kao i osobe s invaliditetom u cijeloj zemlji, međutim, kao što je prethodno objašnjeno, uživanje tih prava razlikuje se prema uzrocima i stupnju (branitelji ili 60% invalidnosti), te mjestu prebivališta žrtve (svaki od dvanaest regionalnih fondova zdravstvenog i socijalnog osiguranja ima svoje vlastite „popise prava“).

Na primjer, ukoliko osoba postane žrtvom kazetnog streljiva, primjenjuju se sljedeći koraci.

1. Utvrđuje se stupanj invalidnosti osobe.
2. Žrtva se uključuje u odgovarajuću shemu zdravstvenog osiguranja.
3. Utvrđuje se vrsta proteze koju pokriva osiguranje u prebivalištu žrtve (kanton, entitet ili Brčko distrikt).
4. Ukoliko žrtva nije zadovoljna protezom koju nudi njegova ili njezina shema zdravstvenog osiguranja prema „popisu prava“ nadležnog tijela, žrtva može financijski sudjelovati u pokrivanju dodatnih troškova kvalitetnije proteze.

³² UNDP, „Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini“, Nacionalno izvješće o humanom razvoju za 2007. godinu, str. 113.

³³ Ibidem, str. 115.

5. *Žrtva ima pristup uslugama koje pružaju centri za rehabilitaciju u zajednicama kao i raspoloživim lječilištima, međutim, usluge lječilišta nisu pokrivenе zdravstvenim osiguranjem.*
6. *Nakon tri godine žrtva ima pravo na novu protezu, po odobrenja liječnika ili specijaliste ortopeda.*

U Bosni i Hercegovini moguće je pronaći hitne medicinske usluge u lokalnim domovima zdravlja u većim zajednicama i općinama koji nude opće i specijalizirane usluge. Osim toga, u cijeloj zemlji postoje šezdeset rehabilitacijskih centara u zajednicama za psihičku i fizičku rehabilitaciju.³⁴ Usluge u ovim institucijama pokrivenе su zdravstvenim osiguranjem u cijeloj Bosni i Hercegovini.

(ii) Provedba

Sa stupanjem Konvencije na snagu u Bosni i Hercegovini, nisu uvedene promjene na razini zdravstvenih politika kako bi se prepoznale žrtve kazetnog streljiva kao zasebna kategorija osiguranika. Bosna i Hercegovina nije prepoznala potrebu za stvaranjem zasebne skupine žrtava kazetnog streljiva jer su oni oduvijek bili uključeni u opće zdravstveno-invalidske politike.

Značajna prisutnost mina na teritoriju Bosne i Hercegovine, zajedno s obvezom pridržavanja odredbi Konvencije o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i njihovom uništenju stvorila je poticaj u Bosni i Hercegovini da se izradi Podstrategija za pomoć žrtvama mina iz kolovoza 2008. godine. Podstrategija za pomoć žrtvama mina dio je sveobuhvatne Strategije protuminskog djelovanja.³⁵ Podstrategija predviđa koordinacijsku grupu za pomoć žrtvama od mina, sastavlјenu od vladinih i nevladinih organizacija, koja funkcionira kao *forum* za koordinaciju i provedbu strateških i operativnih ciljeva. U tom okviru su žrtve kazetnog streljiva tretirane kao nova zasebna skupinu. Koordinacijska grupa za pomoć žrtvama od mina predviđa uvođenje žrtava kazetnog streljiva u Podstrategiju za pomoć žrtvama mina. Revizija Podstrategije predviđena je za 2012. godinu u skladu sa Strategijom protuminskog djelovanja.

B. Pregled politika u oblasti invaliditeta (socijalna skrb)

Naredno poglavlje ocrta spremnost sustava u Bosni i Hercegovini da se pobrine za gospodarsko i socijalno uključivanje žrtava kazetnog streljiva. Također uključuje i kratak pregled nekih od ključnih strateških dokumenata donesenih od strane vlasti u Bosni i Hercegovini: (i) politike za osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, (ii) Strategija za unaprjeđenje položaja osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj, (iii) Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s

³⁴ Bosna i Hercegovina, Podstrategija za pomoć žrtvama od mina (2009. do 2019. godine).

³⁵ Vidi Dio II, str. 33 za definiciju.

invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine, (iv) Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj i (v) Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

(i) Opće informacije

Kao zemlja pogođena ratom i njegovim posljedicama, Bosna i Hercegovina reformira svoj sustav socijalne skrbi kako bi se zadovoljile potrebe žrtava rata i osoba s invaliditetom kao rezultat rata ili ratnih dejstava. U tom procesu, vlasti u Bosni i Hercegovini su provele nekoliko aktivnosti kako bi poboljšale poštivanje ljudskih prava za osobe s invaliditetom i osigurale im nediskriminirajući okoliš koji će osigurati njihovo socijalno i ekonomsko uključivanje u društvo.

Sa stupanjem Konvencije na snagu u Bosni i Hercegovini, na razini politika nisu uvedene nikakve promjene kako bi se prepoznale žrtve kazetnog streljiva kao zasebna kategorija ili priznao njihov status. Ipak, „paket pomoći žrtvama ne zahtijeva izmišljanje tople vode kroz uspostavljanje niza novih mehanizama, već jednostavno zahtijeva da se uradi posao“.³⁶ Na temelju Konvencije, žrtve kazetnog streljiva prepoznate su identično kao i žrtve od mina / NUS-a od strane institucija Bosne i Hercegovine. Potonje je moguće razlikovati u dvije kategorije, na temelju njihova statusa tijekom rata ili u vrijeme kada su zadobijene ozljede, a time i žrtve kazetnog streljiva mogu potpadati pod jednu od dvije sljedeće kategorije:

- civilne žrtve rata (civilni koji su zadobili ozljede tijekom i/ili nakon rata)
- vojne žrtve (bivši pripadnici vojske).

Bosna i Hercegovina time nije dala povlašten status žrtvama kazetnog streljiva u odnosu na status drugih žrtava rata ili incidenata povezanih s ratom. Žrtve kazetnog streljiva uživaju ista prava kao i beneficije kao i sve druge osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Ipak, postoji razlika između beneficija koje mogu varirati ovisno o različitim kategorijama žrtava.

(ii) Provedba

Bosna i Hercegovina ima decentralizirani sustav potpore za osobe s invaliditetom. Ustavne nadležnosti za socijalno i ekonomsko uključivanje osoba

³⁶ Studija Instituta Ujedinjenih naroda za razoružanje, „Implementacija Konvencije o kazetnom streljivu“, Ženeva, 2003. godina, str. 31.

s invaliditetom podijeljene su između entiteta (Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine) i Brčko distrikta. U Federaciji BiH, određene nadležnosti su dalje podijeljene na kantonalnoj razini, dok su sustavi u Republici Srpskoj i Brčko distriktu centralizirani. Stoga je neophodno pregledati zakonodavstvo na različitim razinama vlasti, kako bi razumjeli koje su mogućnosti socijalne i gospodarske inkluzije koje sustav u Bosni i Hercegovini može ponuditi žrtvama kazetnog streljiva.

Tokom 2008. godine, Bosna i Hercegovina je usvojila politiku u oblasti invaliditeta na državnoj razini, naglašavajući svoju spremnost na bezuvjetno uključivanje pitanja invaliditeta u svim svojim politikama. Također su prepoznati nedostaci sustava i neravnotežan tretman osoba s invaliditetom na temelju uzroka invaliditeta, mjesta prebivališta i kriterija za utvrđivanje invaliditeta.

Politika u oblasti invaliditeta potvrđuje da je sustav socijalne inkluzije koji se temelji isključivo na novčanim naknadama za žrtve i njihove obitelji nedovoljan i da ne nudi održive mehanizme za jednak tretman osoba s invaliditetom. Stoga se ova politika poziva na kategoričko poštovanje ljudskih prava, sloboda i ljudskog dostojanstva osoba s invaliditetom, te predlaže područja poboljšanja, poput:

- integracija osoba s invaliditetom u razvoj ekonomskih i fiskalnih politika;
- jednaki uvjeti i pristup obrazovanju;
- razvoj sustava koji osigurava radna i srodna prava osoba s invaliditetom;
- razvoj sustava multidisciplinarnih socijalnih usluga na razini lokalne zajednice;
- podizanje razine svijesti o pravima, mogućnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom da doprinesu društvu.

Uvažavajući smjernice iz politike u oblasti invaliditeta u Bosni i Hercegovini, Federacija BiH je izradila Strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine. U suštini, Strategija dalje razvija smjernice politike u oblasti invaliditeta definirane u dokumentu koji sadrži politiku u oblasti invaliditeta, te određuje viziju Federacije BiH za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom. Strategija također navodi da je sadašnji sustav neodrživ jer se zasniva na socijalnim davanjima za žrtve i njihove obitelji, te da ga treba nadograditi na odgovarajući način i osigurati provedbu različitih međunarodnih normi i standarda u najvećoj mogućoj mjeri.

Sadašnji sustav u Federaciji Bosne i Hercegovine osigurava izrazitu potporu za tri kategorije osoba s invaliditetom: vojne žrtve; civilne žrtve rata, te osobe s invaliditetom koji je uzrokovan nekim drugim razlozima.

Žrtve kazetnog streljiva smatraju se civilnim žrtvama rata, osim ako njihov invaliditet nije rezultat vojnog angažmana tijekom posljednjeg rata.

Općenito, prava za sve tri kategorije mogu se podijeliti u dvije kategorije: novčane naknade i usluge.

Novčana naknada se sastoji od državnih subvencija predviđenih za osobe s invaliditetom na mjesečnoj osnovi kao potpora njihovoj ekonomskoj stabilnosti, dok su usluge povezane s različitim programima u organizaciji države (tj. programima profesionalne rehabilitacije) usmjerenim na poboljšanje položaja osoba s

invaliditetom i olakšanja njihovog socijalnog uključivanja. Međutim, novčana naknada varira za različite kategorije. Na primjer, branitelji primaju najvišu stopu kompenzacije „za žrtvu vojnih lica koji su zadobili ozljede usljed rata“. U ovom strateškom dokumentu, Federacija prepoznaje potrebu za daljnjom nadogradnjom sustava kako bi se osigurala njegova usklađenost s međunarodnim pravilima i propisima, ponajviše s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i Međunarodnom klasifikacijom funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja (WHA 54.21), te se poziva na Konvenciju o kazetnom streljivu.

Strategija za unapređenje položaja osoba s invaliditetom u Republici Srpskoj slijedi sličan put i prepoznaje činjenicu da određena područja zahtijevaju daljnja poboljšanja kako bi se postigao bezuvjetno jednak tretman za sve osobe s invaliditetom. Strategija je pripremljena u cilju usklađivanja sustava u Republici Srpskoj sa zahtjevima koji proizlaze iz relevantnih UN konvencija u ovoj oblasti, kao i u cilju bolje primjene Europske konvencije o ljudskim pravima. Strategija identifikira niz programa koji bi poboljšali položaj osoba s invaliditetom, predlaže konkretne aktivnosti koje bi trebale biti provedene od strane različitih institucija Republike Srpske kako bi se poboljšale mogućnosti osoba s invaliditetom da se uključe u društvene tokove na jednak način. Tačnije, to nam pokazuje da je društveni i socijalni sustav za osobe s invaliditetom još uvijek u razvoju. Prava i beneficije osoba s invaliditetom nisu regulirani ovom Strategijom, premda valja spomenuti da Republika Srpska prepoznaje iste kategorije osoba s invaliditetom. Kategorizacija osoba s invaliditetom je napravljena na temelju istih obrazaca kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prava se odnose na novčanu naknadu i usluge koje pomažu daljnje uključivanje tih pojedinaca u društvo.

Entiteti prepoznaju nedostatke, te predlažu programe usmjerene na njihovo poboljšanje, ali još uvijek ostaje da se vidi kako će to utjecati na položaj žrtava kazetnog streljiva. Dva entitetska zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom primjer su dobre prakse

u smislu poboljšanja položaja osoba s invaliditetom, bez obzira na kategorije žrtava kojima pripadaju. U cilju sažetog prikaza i uzimajući u obzir činjenicu da su ova dva zakona međusobno usklađena, zakoni se zajednički obrađuju u narednom stavu.

Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom i njihova prava definirani su na temelju Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji osoba s invaliditetom Republike Srpske i istog takvog Zakona Federacije Bosne i Hercegovine, koji jamče pravo na stručno obrazovanje i rehabilitaciju i nameću obvezu za poslodavce da zapošljavaju određenu kvotu osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih, na primjer, jedna osoba s invaliditetom na svakih 16 zaposlenih. Ovi zakoni definiraju određene subvencije za poslodavce koji zapošljavaju osobe s invaliditetom, u smislu poreza i carinskih subvencija.

Ovaj kratki sažetak o položaju osoba s invaliditetom u sustavu socijalne skrbi u Bosni i Hercegovini pokazuje nam da sustav postoji na razini politika, te da u velikoj mjeri nudi nediskriminirajući pristup tom pitanju. Žrtve kazetnog streljiva u Bosni i Hercegovini uživaju prava i beneficije koje mogu osigurati njihovu socijalnu i ekonomsku inkluziju u društvo. Međutim, ovo istraživanje također navodi da se u Izvješću u oblasti invaliditeta za Bosnu i Hercegovinu (2012. god.) zaključuje da „oblast socijalne skrbi u Bosna i Hercegovina nije dobro riješena, ne pruža ni minimalnu sigurnost građana, niti definira socijalni minimum za osobe s invaliditetom”.³⁷ Isto izvješće poziva na hitne promjene u smislu donošenja jedinstvenog zakona koji bi „uredio prava i podršku za osobe s invaliditetom, bez obzira na uzrok invaliditeta”,³⁸ te zaključuje da su „opseg prava i iznosi individualne podrške utvrđeni na temelju uzroka invaliditeta, što osobe s istom vrstom i stupnjem invaliditeta dovodi u različite pozicije, a što vodi u diskriminaciju”.

U zaključku, sustavi socijalne inkluzije osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini još uvijek su u razvoju. Premda priznaju ista prava za osobe s invaliditetom, beneficije im se razlikuju, što dovodi do nejednakog tretmana. Žrtve kazetnog streljiva su izravno priznate u sustavu i nemaju povlašteni status, odnosno imaju ista prava kao i civilne žrtve rata.

Nastojanja Bosne i Hercegovine da pruži pomoć žrtvama prepoznata su na međunarodnoj razini. Bosna i Hercegovina, zajedno s Austrijom, nominirana je za koordinatora aktivnosti pomoći žrtvama u skladu s Konvencijom, što je potvrda dobrog rada ostvarenog u oblasti pomoći žrtvama kako u zemlji tako i u inozemstvu.

C. Uloga nevladinih organizacija

³⁷ Izvješće o stanju u oblasti invalidnosti za Bosnu i Hercegovinu (2012. godina), str. 13. Pregled 15.7.2012. godine, http://ic-lotos.org.ba/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=35&Itemid=37

³⁸ Izvješće o stanju u oblasti invalidnosti za Bosnu i Hercegovinu (2012. godina), str. 17 - 19. Pregled 15.7.2012. godine, http://ic-lotos.org.ba/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=35&Itemid=37

U Bosni i Hercegovini postoji 14 registriranih nevladinih organizacija (NVO) koje se izravno ili neizravno bave pitanjima pomoći žrtvama mina, a procjenjuje se da su 32 nevladine organizacije uključene u različite načine pomoći žrtvama mina na terenu.³⁹ Nvladine organizacije koje se bave žrtvama mina ne prave razliku između preživjelih žrtava mina i NUS-a od žrtava kazetnog streljiva. U tom smislu važno je naglasiti da nije uvijek jednostavno identificirati žrtvu kazetnog streljiva u zemlji poput Bosne i Hercegovine, koja je kontaminirana minama, NUS-om i kazetnim streljivom. Neke od nevladinih udruga uključenih u pomoć žrtvama uključuju i same žrtve.

Uloga nevladinih organizacija u pružanju podrške žrtvama u Bosni i Hercegovini je ključna i one obavljaju niz različitih aktivnosti. Nvladine organizacije organiziraju kućne posjete u cilju podrške licima s invaliditetom, te pokušavaju identificirati potrebe tih žrtava. Nakon identificiranja žrtava, nevladine organizacije organiziraju ciljane radionice i seminare za njihove potrebe. Radionice i seminari su usmjereni na osnaživanje ovih pojedinaca da zagovaraju svoje potrebe u svojim zajednicama. Nadalje, NVO-i organiziraju sportsku rehabilitaciju i umjetničke aktivnosti za žrtve. Pored svojih aktivnosti koje su u najvećoj mjeri isključivo vezane za potrebe žrtava, nevladine organizacije rade na izgradnji kapaciteta Vijeća za osobe s invaliditetom⁴⁰ i zalažu se za prava žrtava, kao i za provedbu Konvencije na području kantona, entiteta, Brčko distrikta i na državnoj razini. Te organizacije imaju puno razumijevanje za potrebe žrtava jer većinu njihovog članstva čine same žrtve, te mogu pružiti podršku od kolega (*peer-to-peer*) od kojih žrtve imaju višestruke koristi.

Deset vodećih nevladinih organizacija koje se bave pitanjima pomoći žrtvama i razminiranjem osnovale su Koaliciju za uključivanje protuminske akcije u razvojne programe (LMAD),⁴¹ koja radi na identificiranju potreba žrtava i zagovara „zajedničko djelovanje kao jedini način za poboljšanje nedostataka“,⁴² te se fokusira na unaprjeđenje politika u Bosni i Hercegovini vezano za razminiranje, kazetno streljivo, podršku preživjelima/žrtvama mina/ kazetnog streljiva u zajednicama koje su pogođene ovim problemom. Također zagovaraju ubranu provedbu Konvencije.

³⁹ Podstrategija Bosne i Hercegovine za pomoć žrtvama od mina za period 2009. do 2019. godine.

⁴⁰ Vijeće za osobe s invaliditetom odgovorno je za izvještavanje o razini provedbe Konvencije.

⁴¹ Više informacija o Koaliciji dostupno na www.lmad.ba.

⁴² Koalicija za uključivanje protuminske akcije u razvojne programe, O LMAD Koaliciji, pregled 15.7.2012. godine. http://www.lmad.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=53&lang=en

II. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

IZAZOVI
Uskladiti prava žrtava kazetnog streljiva u cijeloj Bosni i Hercegovini.
Procijeniti potrebe žrtava kazetnog streljiva, osobito u svjetlu poteškoća u njihovom identificiranju u odnosu na žrtve mina / NUS-a.
Besplatne usluge vezane za rehabilitaciju, kao što su lječilišta, zbog nedostatka sredstava.
Osigurati proteze za djecu i mlade koje slijede trendove rasta.
Nedostatak sredstava za provedbu politika.
Uključiti u prava na socijalnu podršku sve žrtve obuhvaćene širokom definicijom žrtava u skladu s Konvencijom.
Promijeniti koordinacijsku grupu za pomoć žrtvama i Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina kako bi postale alat koji je više operativan i održiv za postizanje konkretnih ciljeva.

DOBRE PRAKSE
Kazetno streljivo uključeno u programe zdravstvenog osiguranja za osobe s invaliditetom.
Shema zdravstvenog osiguranja za osobe s invaliditetom pokriva proteze i pomagala, te rehabilitacijske centre u zajednici.
Prisutnost šezdeset centara za rehabilitaciju u zajednicama u cijeloj Bosni i Hercegovini.
Pravo na nove proteze svake tri godine.
Razvoj politika za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom u skladu s međunarodnim standardima.
Žrtve kazetnog streljiva imaju pravo na socijalnu skrb kao osoba s invaliditetom.
Stvaranje koordinacijske grupe sastavljene od vladinih i nevladinih organizacija koja će funkcionirati kao forum za koordiniranje i provedbu svojih strateških i operativnih ciljeva za ostvarivanje potreba žrtava kazetnog streljiva.
NVO mreže i aktivnosti u cilju podrške žrtvama da uživaju svoja zdravstvena, kao i socijalna i ekonomska prava.

III. PREPORUKE

Za učinkovitu procijenu potreba žrtava kazetnog streljiva, kao i njihovo uključivanje u Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina, neophodno je prikupiti sve pouzdane podatke o žrtvama kazetnog streljiva. Točnije, potrebno je pripremiti sveobuhvatnu bazu podataka, koja uključuje sve žrtve kao što je to definirano Konvencijom (osobe izravne žrtve kazetnog streljiva, kao i njihove obitelji i zajednice). Resursi potrebni za izradu baze podataka prisutni su na terenu (npr. nevladine organizacije), ali ono što je potrebno je njihova učinkovita koordinacija za postizanje tog cilja.

Uključivanje žrtava kazetnog streljiva u Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina važan je korak u rješavanju njihovih potreba kroz odgovarajući strateški dokument. Ipak, potrebno je razmotriti Podstrategiju za pomoć žrtvama od mina u smislu kako je transformirati u više održiv i operativni alat s jasnim specifičnim ciljevima, ostvarivim širim ciljevima i jasno definiranim odgovornostima, da bi postala učinkovito sredstvo za rješavanje potreba tih žrtava.

Sustav za socijalnu i ekonomsku inkluziju osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini pretežno se temelji na novčanoj potpori, međutim, uključivanje tih pojedinaca će zahtijevati aktivniju ulogu nadležnih tijela u izradi i provedbi programa koji mogu unaprijediti status osoba s invaliditetom.

Sustav ne prepoznaje dovoljno potrebu da se osigura socijalna potpora članovima obitelji koji se, prema odredbama Konvencije, također smatraju žrtvama i stoga je pružanje potpore tim osobama također poželjno.

Postoji snažna potreba za podacima razvrstanim po spolu za žrtve, kako bi se razmotrile specifične potrebe muškaraca i žena. Programi potpore koje provodi vlada ili nevladine organizacije moraju biti rodno osjetljivi.

Postoji potreba za podizanjem razine svijesti opće populacije o osobama s invaliditetom i njihovom ravnopravnom položaju u društvu, te njihovim pravima socijalne i ekonomske uključenosti, što bi neminovno dovelo do poboljšanja u pogledu poštivanja njihovih ljudskih prava. To bi također osiguralo bolje okruženje unutar njihovih zajednica u pogledu poštivanja njihovog dostojanstva i njihovog sudjelovanja u obrazovnim, kulturnim i sportskim aktivnostima.

Nevladine organizacije koje se bave pitanjima pomoći žrtvama trebaju dodatno usmjeriti svoje napore kako bi zajednički nastupali prema vlastima putem sveobuhvatne strategije zagovaranja.

POGLAVLJE 4.

Kažnjavanje protuzakonitih radnji, upravljanje budućim aktivnostima: usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim obvezama

Kažnjavanje protuzakonitih radnji koje su zabranjene Konvencijom je uvjet propisan u članku 9. Konvencije, u kojem se navodi da je svaka država stranka dužna „poduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere za provedbu ove Konvencije, uključujući i nametanje kaznenih sankcija kako bi se spriječila i obustavila svaka zabranjena djelatnost strane potpisnice na temelju ove Konvencije“.

Dok su „administrativne i druge mjere za provedbu ove Konvencije“⁴³ detaljnije razrađene u Poglavljima 2. i 3., ovo poglavlje razmatra zakonski okvir koji nameće kaznene sankcije za osobe koje su djelovale protivno odredbama i suprotno duhu Konvencije. U ovom poglavlju navode se odredbe postojećeg kaznenog zakonodavstva, vezane za nezakone radnje, a koje zahtijevaju procesuiranje, te ovlasti i nadležnosti pod koje spadaju takve radnje. Prema svojoj strukturi, ovo poglavlje pridržava se iste strukturne ideje kao i prethodna poglavlja.

I. OPĆE INFORMACIJE

Bosna i Hercegovina je potpisnica brojnih međunarodnih konvencija i sporazuma koji se mogu smatrati međusobno povezanim s Konvencijom o kazetnom streljivu. Za potrebe ovog istraživanja, najznačajniji su Konvencija o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju (Ottawska konvencija)⁴⁴ i Konvencija o zabrani razvijanja, proizvodnje, gomilanja i korištenja kemijskog oružja i njegovo uništenje (Konvencija o zabrani kemijskog oružja CWC).⁴⁵ Navedene konvencije zahtijevaju da Bosna i Hercegovina prilagodi svoje zakonodavstvo u mnogim aspektima vezanim za zabranu i posjedovanje takvog smrtonosnog oružja.

⁴³ Članak 9. Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 7.7.2012. godine.

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁴ Informacije o stranama potpisnicama Konvencije. Pregled 23.7.2012. godine,

<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Parties>

⁴⁵ Informacije o stranama potpisnicama Konvencije. Pregled 23.7.2012. godine,

<http://www.armscontrol.org/factsheets/cwcsig>

Konvencija o kazetnom streljivu zahtijeva da Bosna i Hercegovina **propiše** sankcije za sve osobe koje „koriste kazetno streljivo, razvijaju, proizvode ili na drugi način pribavljaju, skladište, zadržavaju ili prenose kazetno streljivo bilo kome, izravno ili neizravno, pomažu, podržavaju ili podstiču bilo koga da se uključi u bilo koju od aktivnosti zabranjenih državama potpisnicama temeljem ove Konvencije“.⁴⁶ Ove obveze odnose se i na „eksplozivne bombice koje su posebno dizajnirane da se rasprše ili ispuste iz raspršivača pričvršćenog na zrakoplov“.⁴⁷

Unatoč činjenici da je zakonodavni okvir u Bosni i Hercegovini podijeljen među različitim upravnim razinama, kazneno zakonodavstvo, koje je najbitnije za ovo poglavlje, centralizirano je na državnoj razini. Nakon ratificiranja Konvencije i njenog stupanja snagu, nije bilo izmjena važećih propisa, dakle ovo poglavlje razmatra zakonodavstvo *de lege lata* i potrebu daljnjeg usklađivanja kaznenog zakonodavstva s odredbama Konvencije.

II. MODALITET PROVEDBE

Nije postojao specifični modalitet provedbe koji je relevantan za definiranje kaznenih mjera sukladno Konvenciji, koja je inkorporirana u već postojeći okvir politika. Postojeće „nacionalne mjere provedbe“⁴⁸ rezultat su zakonskih reformi provedenih u cilju usklađivanja kaznenih zakona Bosne i Hercegovine s zahtjevima drugih dviju konvencija navedenih u prethodnom stavku.

A. Poštivanje međunarodnog prava

Kazneni zakon Bosne i Hercegovine, u izvornom tekstu, rješava pitanje nezakonite trgovine oružjem i vojnom opremom, premda ne uzima u obzir nekonvencionalno naoružanje i naoružanje zabranjeno prema međunarodnom pravu. Članak 193. Kaznenog zakona inicijalno je propisivao:

„Tko uvozi, izvozi, prevozi ili posreduje u prometu oružja ili vojne opreme bez dozvole propisane zakonom Bosne i Hercegovine, ili tko daje krive podatke ili propusti prikazati

⁴⁶ Članak 1. stavak 1. tačke a., b. i c. Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 7.7.2012. godine,

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁷ Članak 2. Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 7.7.2012. godine,

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

⁴⁸ Članak 9. Konvencije o kazetnom streljivu, pregled 15.7.2012. godine,

<http://www.clusterconvention.org/files/2010/12/CCM-Text1.pdf>

činjenice u postupku davanja dozvole sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, ili tko propusti sukladno zakonu Bosne i Hercegovine registrirati ugovor u vezi oružja ili vojne opreme, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.”⁴⁹

Ispostavilo se da je članak 193. bio kamen temeljac koji će proći kroz nekoliko izmjena kako bi se Bosna i Hercegovina postupno uskladila sa svojim međunarodnim obvezama. Do 2004. godine, Bosna i Hercegovina je već izmijenila Zakon, da bi, *inter alia*, uključila svoje obveze definirane međunarodnim pravom. Ovaj članak je stoga izmijenjen i glasi „ili protivno međunarodnom pravu“ koji se dodaje iza riječi „zakonima Bosne i Hercegovine“. Urađene su i dodatne izmjene i dopune Kaznenog zakona vezano za Sporazum iz Ottawe i Konvenciju o kemijskom naoružanju. Te promjene su rezultirale člankom 193.a) Kaznenog zakona, naslova „Nedozvoljeno oružje i druga sredstva borbe“. Novi članak priznaje međunarodne obveze Bosne i Hercegovine u skladu sa Sporazumom iz Ottawe i Konvencijom o kemijskom naoružanju, te glasi:

„Tko, protivno propisima Bosne i Hercegovine ili pravilima međunarodnog prava, izradi ili usavrši, proizvede, nabavi, gomila ili uskladišti, nudi na prodaju ili kupuje, posreduje u kupovini ili prodaji ili na drugi način neposredno ili posredno prenese drugome, posjeduje ili prevozi hemijsko ili biološko oružje ili kakvo drugo sredstvo borbe koje je zabranjeno pravilima međunarodnog prava, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.”⁵⁰

Za uporabu oružja i/ili sredstava borbe koji su zabranjeni pravilima međunarodnoga prava također je predviđena kazna zatvora u trajanju od pet godina ili dugotrajni zatvor.

Na temelju mišljenja i tumačenja Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine (vidi popis sugovornika iz Ministarstva pravosuđa u Prilogu 6.) termin „druga sredstva borbe“ obuhvaća sve ostale vrste oružja i streljiva i stoga uključuje i kazetno streljivo. Ovaj termin je i trebao biti općenit u svojoj definiciji kako bi obuhvatio široki spektar naoružanja i konvencija u ovoj oblasti. Ova vrsta zakonodavnog pristupa nije nepoznata u usporednom pravu. Na primjer, Republika Slovenija primjenjuje istu terminologiju za iste ili slične namjene u svom kaznenom zakoniku.⁵¹

B. Pomaganje, podržavanje i poticanje drugih na radnje u suprotnosti s Konvencijom

⁴⁹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 03/03.

⁵⁰ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 54/05, 61/04/ i 32/07.

⁵¹ Članak 310. Kaznenog zakonika Republike Slovenije. Pregled 20.7.2012. godine, www.km.undp.sk/uploads/public/File/AC.../Slovenia_Criminal_Code.doc

Pomaganje, podržavanje i poticanje nisu navedeni kao takvi u Kaznenom zakonu Bosne i Hercegovine, međutim, oni su ugrađeni u članke koji govore o suučesništvu, poticanju i pomaganju. Te odredbe Kaznenog zakona nisu zahtijevale nikakve posebne izmjene kako bi ih se uskladilo s Konvencijom. **Kazneni zakon propisuje iste sankcije za suučesnicima kao i za počinitelja, a za poticanje i pomaganje, iste krivično-pravne sankcije kao i za pojedinca koji je sam počinio takvo kazneno djelo.**

III. IZAZOVI I DOBRE PRAKSE

Ovo poglavlje daje pregled određenih ključnih obilježja kaznenog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini u odnosu na zahtjeve Konvencije u smislu definiranja nacionalnih mjera provedbe za nametanje sankcija za nezakonite radnje koje se odnose na Konvenciju. Oslanjajući se na zbivanja vezana za provedbu Sporazuma iz Ottawe i Konvenciju o kemijskom oružju, ovo poglavlje je pokazalo da Bosna i Hercegovina nije pokretala **strukturne promjene s obzirom na činjenicu da je kazneno zakonodavstvo već uključilo** odredbu Konvencije.

Stoga, nije bilo posebnih izazova ili dobrih praksi u tom pogledu. Izazovi i dobre prakse odnose se na prethodna nastojanja za izmjenama i dopunama zakona kako bi se zadovoljile odredbe Sporazuma iz Ottawe i Konvencije o kemijskom oružju. U ovom poglavlju smo se pozabavili **određenim višegodišnjim** izazovima i naglasili spremnost sustava da **inkorporira** „nacionalne mjere provedbe“ sukladno zahtjevima Konvencije.

IZAZOVI	DOBRE PRAKSE
Ne postoji službena interpretacija Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine u smislu njegove primjenjivosti na Konvenciju, što može dovesti do određene pravne nesigurnosti	Usklađivanje Kaznenog zakona sa Sporazumom iz Ottawe i Konvencijom o kemijskom oružju uspostavilo je odgovarajući pravni okvir za inkorporiranje Konvencije u kazneno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine
Ne postoji službeni pročišćeni tekst Kaznenog zakona i stoga je bilo teško utvrditi sve izmjene i dopune vezane za Konvenciju	Poštivanje međunarodnog prava u okviru Kaznenog zakona osiguralo je automatsko usklađivanje zakonodavstva s Konvencijom
Nedostatak posebne pravne stručnosti za obuhvatanje vojnih odredbi Kaznenog zakona	Općenita odredba „druga sredstva borbe“ pokazala se dovoljno širokom da uključi i kazetno streljivo

IV. PREPORUKE

Premda se pravno obrazloženje odredbi Kaznenog zakona čini jasnim i izravnim, preporuča se da pravni stručnjaci Bosne i Hercegovine razmotre odredbe članka 193.a) Kaznenog zakona i zahtjevaju službeno tumačenje odredbi u odnosu na Konvenciju o kazetnom streljivu, što će ukloniti bilo kakve nejasnoće.

ZAKLJUČAK

Cilj studije je bio da ispita **što je potrebno da bi Bosna i Hercegovina inkorporirala obveze iz Konvencije o kazetnom streljivu. Zahvaljujući analizi, dat je detaljan prikaz različitih modaliteta provedbe vezanih za četiri najvažnija članka Konvencije: a) uništenje zaliha kazetnog streljiva, b) uklanjanje kazetnog streljiva i edukacija o rizicima, c) pomoć žrtvama i d) nacionalne mjere provedbe. Studija oslikava prilično različitu sliku navedenih modaliteta u ispunjavanju obveza, od kojih se ističu sljedeća tri:**

- Modalitet partnerstva;
- Postupovne i zakonodavne prilagodbe, te
- Apsorpcija, odnosno inkorporiranje u već postojeći okvir politika.

Navedena tri modaliteta proizlaze iz našeg pristupa: analiza sustavnih rješenja u provedbi Konvencije s naglaskom na mehanizme razvijene od strane Bosne i Hercegovine u preuzimanju obveza iz Konvencije. Kao što smo vidjeli u Poglavlju 1. i 2., Bosna i Hercegovina se oslonila na partnerstvo s UN-ovim sustavom i međunarodnim nevladinim organizacijama (kao što je NPA) koje su prisutne u zemlji. Kroz ta partnerstava, Bosna i Hercegovina je **uništila** svoje zalihe kazetnog streljiva i **započela** uklanjanje ostataka kazetnog streljiva i aktivnosti edukacije o rizicima. **Štoviše**, Poglavlje 2. **također pokazuje na koji način su prilagođene** administrativne procedure s ciljem preuzimanja obveza iz Konvencije u pogledu uklanjanja kazetnog streljiva. **Konačno**, u Poglavlju 3., **opisujući opće karakteristike sustava zdravstvene i socijalne skrbi** u Bosni i Hercegovini, autori su predstavili spremnost Bosne i Hercegovine da osigura **podršku u zdravstvenoj i socijalnoj inkluziji za žrtve kazetnog streljiva i sustavnu sposobnost da im se omogući nediskriminirajući status**. Naredno poglavlje, odnosno Poglavlje 4., nadopunjuje dio studije o proceduralnim izmjenama kroz pravnu analizu o tome kako su nacionalno kazneno zakonodavstvo i **krivično-pravne mjere za radnje u suprotnosti s Konvencijom usklađeni s međunarodnim standardima**.

Razmatranjem kapaciteta nevladinog sektora, **zaključak studije je da** nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini posjeduju kapacitete za **podršku vlastima** u Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obveza iz Konvencije, te da **imaju kapacitete za zagovaranje specifičnih politika**. **Ipak, nedostatak resursa sprječava njihov aktivniji angažman**.

Oskudni resursi i **nedostatak koordinacije** česta su karakteristika postkonfliktnih zemalja koje su **teško pogođene** ostatacima rata i **žrtvama** rata. Stoga je **učinkovito i ciljano upravljanje međunarodnim i domaćim resursima**, financijskim, ljudskim i institucionalnim, **ključno za zemlju** kako bi inkorporirala obveze koje **proizlaze iz međunarodnih obveza**, ali i **podržala vlastiti razvoj**. U duhu ovakvog uvjerenja, **na kraju svakog pojedinačnog poglavlja navodi se popis preporuka za**

Bosnu i Hercegovinu i **druge države** potpisnice kako bi mogle **učinkovito upravljati** svojim resursima. **Učinkovito upravljanje može** u značajnoj mjeri **spriječiti pojavu izazova** i **može bolje podržati države** u identificiranju **uspješnih** politika usmjerenih na provedbu Konvencije u oblastima u okviru njihovih **nadležnosti**.

Studija pokazuje da **prevazilaženje** sustavnih nepravilnosti koje ometaju provedbu Konvencije **zahtijeva zajedničke napore različitih interesnih skupina**. **Istraživanje elaborira načine za postizanje** tih sinergija i poziva na hrabre pristupe kako bi se definirali najprikladniji modeli za preuzimanje Konvencije. Prihvatanje ovakvog izazova nije nimalo lagan zadatak, **ali će voditi države** na njihovom putu **poboljšanja kvalitete života osoba pogođenih** kazetnim streljivom.

PRILOG 1. Tehnološki postupci za zbrinjavanje raketa s kazetnim bojnim glavama tipa Orkan

PRILOG 2. Tehnološki postupci za zbrinjavanje podstreljiva s kazetnim bojnim glavama tipa Orkan KB -1

PRILOG 3. Spisak stručnjaka uključenih u uništavanje kazetnog streljiva

PRILOG 4. Spisak sugovornika

Institucije u Bosni i Hercegovini	
Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Sektor za multilateralne odnose	Anesa Kundurović, šefica odsjeka, ministrica-savjetnica
Ministarstvo odbrane BiH	Dalibor Perić, viši savjetnik
Ministarstvo odbrane BiH	Denis Selimović, viši stručni saradnik
Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH	Esmā Palić, stručna savjetnica za zaštitu lica sa invaliditetom
Ministarstvo zdravstva FBiH	Goran Čerkez, pomoćnik ministra za međunarodnu suradnju i koordinaciju razvoja strategija
BH MAC, Sarajevo	Tarik Šerak, šef odsjeka za upravljanje PMA BHMAC-a
Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo	Tenaida Čosić, savjetnik
Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a	Ljubo Lepir, pomoćnik ministra
Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite RS-a	Duško Milutinović, pomoćnik ministra
Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo	Azra Mulaomerović, viša stručna saradnica
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne politike Posavskog kantona	Zvonko Marković, službenik
Ministarstvo zdravstva Tuzlanskog kantona	Nedžad Djedović, pomoćnik ministra
Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko podrinjskog kantona	Branka Šekarić, ministrice
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne politike Hercegovacko-neretvanskog kantona	Salko Čolaković, stručni savjetnik
Ministarstvo zdravstva rada i socijalne skrbi Zapadno-hercegovačkog kantona	Marija Pandžić, načelnica odjeljenja za računovodstvo

Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko- sanskog kantona	Azra Jusić, načelnica sektora za socijalnu politiku
Nevladin sektor	
NVO „Inicijative preživjelih od mina“, Tuzla	Amir Mujanović, direktor organizacije
NPA, Sarajevo	Darvin Lisica, voditelj programa
Humanitarna organizacija „Pro vita“, Mostar	Filip Filipović, predsjednik organizacije
Udruženje „Svijet bez mina“, Sarajevo	Milan Bajović
NVO „Motiv“, Gradačac	Mirsan Velagić
NVO „Centar za razvoj i podršku“, Tuzla	Mirza Jašarević, projekt koordinator
Udruženje „Stop Mines“, Pale	Radoslav Živković, predsjednik udruženja
Intersos, Sarajevo	Vedad Kadirić, projekt koordinator
Organizacija amputiraca „UDAS“, Banja Luka	Željko Volaš, predsjednik udruženja
Ostale institucije	
Svjetska zdravstvena organizacija u BiH	Haris Hajrulahović, voditelj ureda
Handicap International, Sarajevo	Almedina Musić, šefica misije

Projekat financira Europska unija.